

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

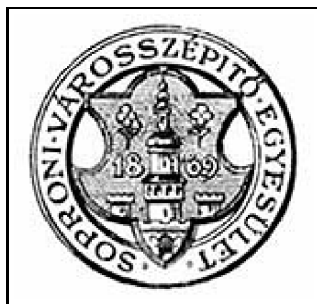
1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

SOPRONI SZEMLE
MŰVELŐDÉSTÖRTÉNELMI FOLYÓIRAT

FŐSZERKESZTŐ:
HEIMLER KÁROLY dr.

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:
Becht Rezső, Berecz Dezső dr., Csatkai Endre dr., Gombocz Endre dr., vitéz Házi Jenő dr., Lauringer
Ernő, Leitner József, Mihályi Ernő dr., Németh Sámuel, Romwalter Alfréd dr., Ruhmann Jenő dr., Storno
Miksa, Szenci Vilibard dr., Thirring Gusztáv dr., Varga Lajos dr., Vendl Miklós dr.

IV. ÉVFOLYAM
1940.

KIADJA A SOPRONI VÁROSSZÉPÍTŐ EGYESÜLET

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / A negyedik évfolyam elé.

1A negyedik évfolyam elé.

Három év előtt, amikor megindítottuk a „Soproni Szemlét“, programmunkat egyetlen szóban foglaltuk össze:

Sopron.

A „Szemle“ első három évfolyamának minden egyes cikke, minden egyes sora ennek a fogalomnak szolgálatában állott. A három kötet több mint ezer oldalán tudósok és írók szeretettel, hittel és e kettőből

fakadó lelkesedéssel az olvasó elé tárták a történelmi Sopronra vonatkozó kutatásaik eredményeit, a mai Sopron hangulatainak tükröződését és az eljövendő Sopron körvonalait.

Mindez valószínűleg elmondatlan és leiratlan maradt volna, ha nincsen „Soproni Szemle“. Tehát a „Szemle“ nélkül megcsorbult volna az az örökség, amit az utódokra hagyhatunk, de csekélyebb maradt volna az az érdeklődés is, amivel a magyar tudományos körök folyton fokozódó mértékben fordulnak városunk felé.

Munkánkat a város iránti szereteten és törekvéseink hasznosságába vetett hiten kívül még az a remény is hevítette, hogy mind a város falain belül, mind azokon kívül megértést és támogatást fogunk találni.

Most, a negyedik évfolyam küszöbén, örömmel és hálával állapítjuk meg, hogy reményeink nagy része valóra vált.

A „Soproni Szemle“ már régen legyőzte a vidéki folyóiratok iránt megnyilvánuló tartózkodást és előítéletet, s ma már hazánk összes kultúrköreiben, az egyetemek, főiskolák, törvényhatóságok ítéleteiben a hasonló irányú tudományos folyóiratok között a legelső sorokban áll.

A „Soproni Szemle“ ma már elismert kultúrtényező, hirdetője Sopron és a soproniak széles és mély műveltségének.

2Ez a felismerés vezette Sopron törvényhatóságát, amikor a múlt évben az erkölcsi támogatást anyagi segítséggel kapcsolta egybe. Sopron városa tehát – s ezt különös hálával említjük – hivatalosan is a „Szemle“ mellé állott s ezzel reményeink kétharmada beteljesedett.

Az első harmad városunk hivatalos elismerésének kivívása volt; a második: a Sopronon kívüli ország érdeklődésének felkeltése. Mind a kettő immár teljes mértékben sikerült.

Marad tehát a harmadik harmad: – Sopron város művelt polgárságának megnyerése ügyünk iránt. S itt fájdalmasan kell megállapítanunk, hogy törekvéseinknek ez a – szívünkhöz talán legközelebb álló – része eddig csak igen kis mértékben vált valóra. Addig, amíg a „Soproni Szemle“ Magyarország minden részében lelkes barátokra talált, addig itt, ebben a városban, amelynek nevét viseli, alig tudott gyökeret verni. Éppen az a polgárság tagad meg bennünk és halad el hűvös közönnyel mellettünk, amelynek munkánk elsősorban szól. A „senki sem próféta hazájában“ rajtunk is beteljesedett. Előfizetőink nagyobb része nem soproni, holott éppen Sopron az a város, ahol a magas műveltségű polgárság rétege különösen számottevő.

A negyedik évfolyam kezdetén el kellett ezt mondanunk, nem a keserűség és szemrehányás hangján, hanem abban a reményben, hogy az 1940-es év reményeinknek ezt a még be nem teljesedett harmadik harmadát is beváltja.

Apokaliptikus veszélyek között egy szigeten élünk. Ilyen időben az áldozatos szeretet a Haza és annak kisebb mása, a városunk iránt kell, hogy magasabb lánggal égjen. Minden értékünk köré testőrök szoros falát kell állítanunk. A „Soproni Szemle“, mint Sopron történelmének és művelődésének folyton bővülő kompendiuma, szintén olyan érték, amit védenünk kell, és pedig elsősorban nekünk soproniaknak: a törvényhatóság mellett a törvényhatóság egyes tagjainak is, a tudomány és műveltség hivatalos fórumai mellett azoknak is, akik egyéni tudásuk és műveltségük révén felelős részesei a soproni tudásnak és műveltségnek.

Várjuk a hozzánk tartozókat, de eddig még hiányzókat!

A szerkesztőbizottság.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Dr. Verbényi (Veszélka) László: A soproni rajziskola története. (Utolsó közlemény.)

3Dr. Verbényi (Veszélka) László: A soproni rajziskola története. (Utolsó közlemény.)

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Dr. Verbényi (Veszélka) László: A soproni rajziskola története. (Utolsó közlemény.) / Az ipartörvények hatása és a soproni rajziskola elsorvadása (1873–1909).

Az ipartörvények hatása és a soproni rajziskola elsorvadása (1873–1909).

Az 1867. évi kiegyezés biztosította a magyarságnak, hogy maga gondoskodjék szükségleteiről. Ekkor különös helyzet állott elő. A béklyóiból megszabadult nemzet az évszázadok folyamán nagyon megszokta a máshonnan kapott irányítást s így néhány év elmúlt addig, amíg figyelme az egész magyar életet felölelte. Megszaporodtak időközben a nevelésügyre váró feladatok. A miniszteri székben a magyar művelődésügy egyik legkiválóbb bajnoka, Eötvös ült s benne megvolt a képesség az oktatásügy egészének áttekintésére s a szükségletek felismerésére. Előbb azonban a népnevelés ügyét kellett rendezni. A népnevelési törvényben Eötvös figyelme kiterjedt a tanonc képzésre is, de vele a szaknevelés válságát nem oldotta meg. Még mindig az abszolút kormány 1859. évi iparrendtartása volt érvényben, pedig azt már lényegesen túlhaladta az idő. Eötvös világosan látta, hogy az ország fejlődésének egyik pillére a kiművelt iparosrend, ezért addig, míg a szakoktatást törvényesen rendezni nem lehetett, a magyar társadalomhoz fordult az ipar pártolására. Ez a mozgalom hozta meg az iparosnevelés országos rendezését, az iparostanonciskolákat, de egyúttal a rajziskolák megszűnését is.

Nevelésügyi újítás az 1870-es években társadalmi megmozdulásból támadt. Joggal volt ugyanis elégedetlen a magyarság nemzeti iparának állapotával. Nyugaton szédületes arányokban fejlődött ki a gyáripar s cikkeinek tömegével és kivitelével kábulatba ejtette a fogyasztóközönséget; ezzel szemben a mi iparunk a céhszervezet formáságai között satnyult el és süllyedt alá. Széles rétegekben vált általánossá az elégtelenség s a bajok okát mindenki a hiányos iparosképzésben látta. A talaj elő volt készítve az újításra, csak a javítás módját és eszközeit kellett megjelölni. Ilyen hangulatban érte a magyar társadalmat Eötvösnek az ipar támogatását célzó felhívása. Hatására szerte az országban keletkeztek iparos szakoktatást terjesztő egyesületek s buzgólkodásuk nyomán az első tanonciskolák.

Nagyon korán jelentkeztek ezek a törekvések Sopronban is. 1867-ben működött már iparoktatást terjesztő egyesület,²⁵²⁽¹⁾ 1868-ban Sopron város belépett az Eötvös által feltámasztott ⁴Országos Iparegyesület alapító tagjai közé s a helyi társulattal együtt az iparosság bevonásával ipariskola alapítására gondolt. Az év végére a tárgyalások már annyira előrehaladott állapotban voltak, hogy a város az alapszabályok egyes pontjainak módosítása s bizonyos feltételek elfogadása után a terhek egyharmadát vállalta, sőt az iskolanyitás időpontjául 1869. október 1-én meg is állapodtak.²⁵³⁽²⁾ Az új intézmény a jegyzőkönyvek szerint az abszolutizmus idején szervezett vasárnapi iskolát volt hivatva pótolni, ez utóbbi ugyanis a

korszak végén nem felelt meg hivatásának. Érkezett ezenkívül tervezet a tanácshoz magánjellegű ipariskola alapítására is.[254\(3\)](#)

Felbuzdulásban tehát nem volt hiány, de ennél több nem is történt. Ismeretlen akadályok gördülhettek a közgyűlési határozat megvalósítása elé, nyomai nem maradtak az 1869. évi ipariskola megindulásának, sőt az iskolaalapítás gondolata is teljesen elveszett. A terv újból évekkel később, 1874-ben merült fel újra, de a körülményekből arra következtethetünk, hogy lankadt közben az érdeklődés az iparoktatást pártoló egyeslet iránt. Jágócsi Péterffy József, a 70-es évek tanoncmozgalmainak vezéralakja, országjáró útjában nem tapasztalt nagy lelkesedést a céhek helyébe alapítandó iparegyelet irányában s észrevételeit a tanáccsal is közölte.[255\(4\)](#) Levelére egyszerűen megváltozott minden. Újjászületett régi romjaiból az iparoktatást terjesztő egyesület, elkészült jóváhagyás végett az alapszabálytervezet[256\(5\)](#) s az egyesület közölte a tanáccsal, hogy támogatása reményében még 1874-ben ipari továbbképző iskolával akarja működését megkezdeni. A beadvány szerint az a cél lebegett a társulat előtt, hogy a hazai ipart kárhozatos egyoldalúságából kiemelje, ez viszont csak az ipari utónemzedék magasabb szellemi és szaktudása után várható. Az iskola előkészítő és technikai szakaszokra oszlott s főként tanoncoknak, segédeknek, sőt mestereknek is nyújtott továbbképzésre alkalmat. Működését 1874 november 15-én kezdte meg a reáliskola épületében s mint társulati iskola az 1884. évi városi átvételig a soproni szaknevelés középponti szervévé lett.[257\(6\)](#)

5 Ilyenfajta élénk szaknevelési mozgalmak közepette került sor a rajztanítói állás betöltésére. Steinacker halála után azonnal összeült a tanügyi bizottság, megállapította a rajztanítás jövőbeli rendjét s a pályázóktól technikai rajzban való képesítést, magyar és német nyelv tudását és 24 óra vállalását követelte.[258\(7\)](#) Így történt aztán, hogy a kitűzött határidőig az állásra mindössze egy pályázó jelentkezett; az, aki Steinackert a tanév utolsó hónapjaiban helyettesítette.[259\(8\)](#)

Wilfing József valószínűleg 1819-ben született Sopronban.[260\(9\)](#) Atyja soproni szabómester volt. 21 éves korában került a bécsi Szépművészeti Akadémiára s az 1839/40. tanévben az antik rajzosztály, az 1841/42. tanévben a történeti festészeti szakosztály hallgatója volt.[261\(10\)](#) 1847-ben szerepelt képeivel a soproni kiállításon,[262\(11\)](#) 1851-ben visszatért Bécsbe, de ekkor már egy évig a Polytechnikum „Landbaukunst“ című előadásait látogatta.[263\(12\)](#) Véglegesen 1852-ben telepedett le Sopronban, ugyanakkor pályázott az alreáliskola rajztanítói állására, de figyelmen kívül hagyták, valószínűen a szabadságharcban való részvétele miatt.[264\(13\)](#) Első kudarca után a bencésgimnáziumban nyert alkalmazást s itt 1852-től 1870-ig, majd 1870-től 1873-ig a soproni kat. tanítóképzőben látta el dícsérettel hivatalát.[265\(14\)](#) Ezenkívül kezdettől fogva magántanítással foglalkozott s ebben főként műegyetemi tanulmányait érvényesítette. 1856-ban a helyi lapban hirdetést tett közzé s ajánlkozott arra, hogy főként iparossegédeknek a technikai rajzban vasárnap magánórákat ad.[266\(15\)](#)

Wilfing megválasztása sem ment végbe zökkenő nélkül. Képességeiben senki sem kételkedett, hisz elismert művész volt Sopronban, mégis a tanügyi bizottságnak nem tetszett Wilfing magas kora s az a körülmény, hogy egyedüli pályázó volt. Azt [6](#) javasolta tehát a közgyűlésnek, hogy írjon ki újabb pályázatot s enyhítse a nyelvre vonatkozó feltételeket. A közgyűlés azonban a javaslatot elvetette s Wilfinget egyévi próbaidőre megválasztotta.[267\(16\)](#)

Nem állíthatta Wilfing egész munkaerejét a rajziskola szolgálatába. Rövidesen megbízást kapott a városi felsőbb leányiskola rajzórának ellátására, sőt az osztályok szaporodásával egyre jobban kétlaki életet kellett élnie.[268\(17\)](#) Gondoskodott ugyan a felszerelés pótlásáról, vásárolt új rajzmintákat.[269\(18\)](#) az eredmény érdekében csoportba osztotta tanulóit,[270\(19\)](#) de nem volt már erejének teljében. 324 tanuló és tanonc,

ezenkívül a leányok rajztanítását alaposan végezni nem lehetett, ezért volt a tanügyi szakosztály elégedetlen Wilfing működésével.²⁷¹⁽²⁰⁾ Baj volt azután az is, hogy az 1872. évi ipartörvény nem tette kötelezővé a tanoncoknak a rajziskola látogatását s ennek káros következményei megdöbbentően jelentkeztek.²⁷²⁽²¹⁾ Wilfing igyekezett feladatának megfelelni, de ebben részben megakadályozta a 60 felé járó életkor. Meglehetősen zilált volt tehát a rajziskola állapota, mikor 1879 március 16-án váratlanul elhunyt.²⁷³⁽²²⁾

Wilfing halálával egyidőben a soproni rajziskola lassú elsoványodása kezdődött. A városi rajziskola ugyanis az 1875/76. tanévtől kezdődően a „községi rajziskola“ elnevezést kapta s a községi iskolaszék hatáskörébe került át.²⁷⁴⁽²³⁾ Tőle a közgyűlés a pályázat kiírásán kívül véleményes jelentést kért arra nézve is, vajjon fenntartsa-e vagy megszüntesse a rajziskolát.²⁷⁵⁽²⁴⁾ A rajziskola sorsa közérdeklődés tárgya lett s az ügyben ellentétes vélemények kerültek a közgyűlés elé. Megszüntetését kívánta először az iparoktatást terjesztő egyesület, hogy a tanoncokat ilyen módon a maga iskolájának biztosítsa.²⁷⁶⁽²⁵⁾ Sokkal keményebben támadt a rajziskola fenntartása ellen a katolikus iskolaszék. Történeti visszaillesztést nyújtott fejlődéséről s aprólékosan igazolta, hogy a legutóbbi idők iskolaalapításai teljesen szükségtelenné tették a rajziskolát. Támadásait főként az fűtötte, hogy a rajziskola foglalta el az elemi iskola egyik jelentős termékét, pedig arra az ifjúság egybegyűjtése céljából szükség lett volna.²⁷⁷⁽²⁶⁾ Pártfogásba csupán a tanügyi bizottság vette a rajziskolát s jelentésében kifejtette, hogy az iparosoktatást terjesztő egyesület iskolájába a tanoncokat átutalni nem tanácsos, mert a lakosságnak csekély a bizalma irányában.²⁷⁸⁽²⁷⁾ A létszám csökkent ugyan legutóbb a rajziskolában, szakiskolát Sopronban megszüntetni nem lehet, az elemi iskola tanítói az ipari szakrajzot nem tudják ellátni, azonkívül a rajztanító a felsőbb leányiskolában is tanít.²⁷⁹⁽²⁸⁾ A közgyűlés ekkor még a tanügyi bizottság véleményét fogadta el s a rajziskola további fenntartását mondta ki.

A nyugtalanító tünetek ellenére az állás betöltése iránt meglehetősen érdeklődés mutatkozott. A jelölés jogának kérdésében nézeteltérés támadt a községi iskolaszék és a tanügyi bizottság között s a vitát a közoktatásügyi minisztérium az utóbbi javára döntötte el.²⁸⁰⁽²⁹⁾ A tanügyi bizottság 1879. július 19-én megválasztotta Pruzsinsky Ferencet rajztanítónak, a határozatot azonban a közigazgatási bizottság nem erősítette meg, minthogy a pályázó Magyarországon érvénytelen bizonyítványokkal rendelkezett.²⁸¹⁽³⁰⁾ Az állás betöltéséig a helyettesítést a felsőbb leányiskola két tanára látta el a rajziskolában.²⁸²⁽³¹⁾

Az új határidőre 8 pályázó jelentkezett.²⁸³⁽³²⁾ Közülük a jelölőbizottság főként azokat vette figyelembe, akiknek technikai rajzkészségük volt. Jelölte Bründl Ödönt és Horváth Miklóst s a közgyűlés az előbbi választotta meg.²⁸⁴⁽³³⁾ Bründl 1853-ban Süttörön (Sopron m.) született, tanulmányait Sopronban és Pozsonyban végezte, négy évig látogatta az országos mintarajztanodát és jeles rajztanári oklevelet szerzett.²⁸⁵⁽³⁴⁾ Az egyetlen volt a rajziskola történetében, aki elődjeivel ellentétben már Magyarországon részesült művészeti oktatásban. Úgy látszott, hogy az intézet élére lelkes és tehetséges vezető került, aki meg tudta volna menteni a rajziskolát a teljes pusztulástól. A város is átértézte ezt s áldozatokat hozott az ügy érdekében. A következő évben Bründlt a bécsi iparképzésre küldte, hogy főként a rajzeszközök irányában érdeklődjék.²⁸⁶⁽³⁵⁾ Állása a rajziskolai 8 órákon kívül a felsőbb leányiskolához is kötötte; ez utóbbinak államosításával Bründl 1881 végén lemondott rajztanítói tiszteréről,²⁸⁷⁽³⁶⁾ átment a felsőbb leányiskolába tanárnak s ezzel újabb válságot hozott a rajziskolára.

Jelentős változás következett be Bründl távozásával a rajziskola szervezetében s hosszabb idő elmúlt, míg a helyzet teljesen tisztázódott. Felmerült újra a megszüntetés terve, hisz a felsőbb leányiskola államivá létezésével lényegesen lepadtak a rajztanító órái.²⁸⁸⁽³⁷⁾ Az iparoktatást terjesztő egyesület hajlandónak mutatkozott bizonyos feltételekkel átvételére²⁸⁹⁽³⁸⁾ s csupán a községi iskolaszék véleményének és erélyes állásfoglalásának volt köszönhető,²⁹⁰⁽³⁹⁾ hogy a közgyűlés a rajziskolát az elemi iskola keretében régi időkből fennálló önállóságában fenntartotta. Kimondotta azonban, hogy a lecsökkent óraszám miatt a

tanoncok és tanulók oktatására ideiglenes tanítót alkalmaz.[291\(40\)](#) Ezt a határozatot a közoktatásügyi miniszter is megerősítette.[292\(41\)](#) Az ideiglenes rajztanító 8 óra ellátására volt köteles; heti 4 órában iparostanoncokat, 4 órában egyéb tanulókat tanított rajzra s munkáját a közgyűlés által kiküldött rajziskolai bizottság ellenőrizte.[293\(42\)](#)

Az 1882 májusában közzétett ideiglenes állásra két pályázó jelentkezett: a régi tanító, Bründl Ödön és Horváth József elemi iskolai tanító. A rajziskolai bizottság jelentése szerint Bründl tehetségesebb, bár Horváth bemutatott rajzai szintén jók; az kérdéses csupán, vajjon majd Bründl el tudja-e látni az órákat, az elemi iskolai tanrend viszont nem ütközik a rajztanítással. Éppen ezért Horváth megválasztását ajánlotta a közgyűlésnek s ez az előterjesztés értelmében járt el.[294\(43\)](#)

Horváth József a soproni rajziskola utolsó tanítója volt. 1849-ben született Lókon (Sopron m.), tanítói pályára készült, 1867-ben kezdte meg működését s 1873-ban a soproni kat. elemi iskola tanítója lett. 1877-ben Bécsben polgári iskolai oklevelet szerzett s azóta sikerrel foglalkozott magánrajztanítással.[295\(44\)](#) Hivatalbalépése után a rajziskolai bizottság megállapította a tanítás rendjét s leltárt készített Horváthtal.[296\(45\)](#) A felszerelés **9**kiegészítésére tett javaslatot a rajztanító is s új mintákat szerzett az iskolának.[297\(46\)](#)

A szervezeti változáson kívül megcsappant a tanulólétszám is 1882-ban. Trefort Ágost 1882. június 12-én Sopron városához intézett levelében megígérte a tanoncoktatás rendezését[298\(47\)](#) s ígérését be is váltotta. Az iparostanoncokat az ismétlő és rajziskolából az ipariskolába rendelte[299\(48\)](#) s evvel megfosztotta a rajziskolát alapítása óta legfontosabb pillérétől, az iparosképzéstől. Ezt a szerepet az iparoktatást terjesztő egyesület iskolája vette át s mint ilyen az 1883/84. tanév végével városi kezelésbe került.[300\(49\)](#) A közgyűlés ennek ellenére sem korlátozta a rajziskola működését. Meghagyta Horváth 8 óráját, hisz a tanoncok nélkül 78 tanítványa maradt, sőt a tandíjat is eltörölte, hogy fokozza a kedvet a rajz iránt.[301\(50\)](#) Az 1884/85. tanévben a városi ipariskola tanítói karába került Horváth s itt 4 órában a tanoncokat szabadkézi rajzra oktatta.[302\(51\)](#) Később ipariskolai óráinak számát 6-ra emelte az ipariskolai bizottság, a rajziskolára csak 2 óra maradt. Ezért 1887-ben azt kérelmezte, hogy csak 4 órája legyen az ipariskolában, a rajziskola tanulóit ugyanis két csoportban szeretné tanítani. E csoportbontásra azért volt szükség, mert a rajziskola kikerült az elemi iskola épületéből. A reáliskola geometriai termét kapta, benne azonban csak 50 tanuló fért el.[303\(52\)](#)

Ilyen viszonyok között maradt a rajziskola 1903-ig. Ekkor ismét felmerült a megszüntetés terve. A pénzügyi bizottság javaslatát a tanács is magáévá tette; a közgyűlésen azonban Lähne Vilmos felszólalása megmentette a rajziskolát. Kifejtette, hogy 60 olyan tanulója van, akik nem látogatják az ipariskolát, ezek érdekében tehát fenn kell tartani az intézményt.[304\(53\)](#) 1908-ban fizetése dolgában összekülönbözött Horváth a rajziskolai bizottsággal s ez az 1908/9. tanévre nem választotta meg tanerőnek az ipariskolába. A közgyűlés felmentette Horváthot az ipariskolai órák alól, csak a rajziskolát hagyta meg neki. Ekkor ismét előkerült a megszüntetés, megint Lähne Vilmos állott ki érdekében.[305\(54\)](#) De ekkor már Horváth is érezte, hogy a rajziskola végnapjai **10**közelednek. Nem akarta az intézet végleges megszűnését bevárni, ezért 1909. május 4-én kelt beadványában felmentést kért tiszte alól s azt a javaslatot tette, hogy a tanév végével a város szüntesse be a rajziskolát. Az intézménynek ugyanis az utóbbi időben ellenségei támadtak, nem rendelkezett saját helyiséggel, a tanulók rendetlenül jártak s a létszám a polgári iskola megnyitása óta megcsappant.[306\(55\)](#) A közgyűlés 1909. május 28-án tudomásul vette a lemondást, a rajziskolát beszüntette s Horváthnak 27 évi lelkiismeretes munkájáért 200 korona tiszteletdíjat szavazott meg. A rajziskola felszerelése, rajzanyaga a városi ipariskola tulajdonába ment át.[307\(56\)](#)

Ilyen módon végezte életét 160 évi működés után a soproni rajziskola. Nagy reményekre jogosítva kezdette

meg pályáját, mindvégig táplálta a szaknevelésügyi törekvéseket s fejlesztette az ipari ízlést Sopronban. Tanítói a város művészi emelkedésének jelentős tényezői s a magyar szaknevelésügy ismeretlen harcosai voltak. Kellő megértéssel és áldozatkészséggel meg lehetett volna élettartamát hosszabbítani.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Dr. Verbényi (Veszelka) László: A soproni rajziskola története. (Utolsó közlemény.) / Dr. László Verbényi (Veszelka): Geschichte der Soproner Zeichenschule. VI. (Schluß.)

Dr. László Verbényi (Veszelka): Geschichte der Soproner Zeichenschule. VI. (Schluß.)

Nach 1870 erneuert sich die ungarische Fachbildung aus gesellschaftlicher Bewegung, deren Geist der Unterrichtsminister Eötvös ist. Auch in Sopron entsteht ein Verein für Verbreitung gewerblichen Fachunterrichtes, seine Schule wird aber erst 1874 ins Leben gerufen. Die Neugründung ist eine wirkliche Lehrlingsschule, welche ihre Tätigkeit zehn Jahre hindurch auf Vereinskosten, ab 1884 als städtische Gewerbeschule ausübt. Damit beginnt das langsame Eingehen der Zeichenschule. Steinackers Erbe übernimmt 1873 *Josef Wilfing*, der sechs Jahre lang in der Zeichenschule tätig ist. Nach seinem Tode strebt man zum ersten Male die Zeichenschule zu schließen. Wilfings Nachfolger ist *Edmund Bründl*. Mit der Verstaatlichung der höheren Töchterschule im Jahre 1881 legt Bründl sein Amt nieder. Das weitere Schicksal der Zeichenschule ist ein Gegenstand lebhafter Debatte im Stadtparlament. Sie verbleibt wohl in ihrer ursprünglichen Selbständigkeit, der Zeichenunterricht wird aber durch einen provisorischen Lehrer versehen. Zum letzten Zeichenlehrer wird *Josef Horváth* gewählt, gleichzeitig Elementarschullehrer, der 27 Jahre lang an der Anstalt wirkte. Nach seiner Pensionierung im Jahre 1909 wird die Soproner Zeichenschule endgültig geschlossen. Die Vorlagen, Reißzeuge und anderweitige Ausstattung gehen in den Besitz der Gewerbeschule über.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Schindler András dr.: Városszéli telepítés.

11 Schindler András dr.: Városszéli telepítés.

A városszéli telepítés egyike azoknak a súlyos várospolitikai kérdéseknek, amely a világháború óta minden országnak minden nagyobb városát kivétel nélkül foglalkoztatja és napjainkban már minden kisebb vidéki városnak, sőt a legkisebb falunak a kapuján is kopogtat és sürgős megoldást követel. A munkásosztály megnövekedett lakásigényének a kielégítése, megélhetési viszonyainak a megjavítása és a minden nemzet jövőjének, a gyermeknek egészsége és tágas lakásokban való elhelyezése és az erkölcsös és nemzethű nevelés előfeltételeinek a megteremtése azok a mozgató erők, amelyek a város és község vezetését városszéli telepek létesítésére serkentik. Semmi sem természetesebb mint az, hogy ennek a kérdésnek a megoldási módja mindenütt más és más. Minden népnek megvan a maga nemzeti sajátossága, az államnak a maga sajátos alkotmánya, politikai és közgazdasági szervezettsége, minden városban mások a lakásviszonyok, a társadalmi rétegződés, a kereseti lehetőségek, a közegészségügyi, közbiztonsági és közlekedési viszonyok, amelyeknek ápolása és egy közös cél irányában való megjavítása minden városban más eszközök és módok alkalmazását teszi kívánatossá és szükségessé.

Az a megoldási mód pl., amelyet a városszéli telepítés kérdésének a végrehajtása során Budapest vagy Bécs alkalmazott, nekünk soproniaknak rendkívül érdekes tanulmány tárgyául szolgálhat, de veszedelmes volna

annak egyszerű lemásolása. Amikor Sopron ennek a kérdésnek a megoldásához hozzányul, a legnagyobb komolysággal számolnia kell a városnak földrajzi, határszéli fekvésével, lakosságának nemzetiségi összetételével, a fennálló lakásviszonyokkal és kereseti lehetőségekkel és figyelemmel kell lennie a családi viszonyokra és azok minden megnyilvánulására, amely a városi munkásság társadalmi együttélésének az alapját képezik. A soproni lélek alaposságával egy olyan megoldási módot kell keresni ennek a kérdésnek a rendezésénél is, amely nemcsak arra jó, hogy gyors segítséget nyújtson, hanem arra is, hogy a most orvoslásra szoruló állapotok vissza ne térjenek.

Ezek az elgondolások vezettek engem akkor, amikor összeállítottam azokat az irányelveket és gyakorlati útmutatásokat, amelyeket a városszéli telepítés kérdésének Sopronban való megoldásánál mellőzni nem szabad.

Mielőtt még az ügy érdemi részére áttérnék, el kell dönteni azt a kérdést, hogy Sopronban egyáltalában szükség van-e városszéli telepítésre. Aki ennek a társadalmpolitikai elhatározásnak [12](#)a szükségességében és sürgősségében talán még kételkednék, az nézze meg a Szélmalom-laktanyában levő munkáslakásokat, Sopronnak „nyomortanyáját“, amely az egészséget, a szellemet és az erkölcsöt egyaránt pusztító fekélyként éktelenkedik a város testén és terheli mindazok lelkiismeretét, akiknek hivatása és kötelessége az önhibáján kívül bajba jutott szegény embereken segíteni. Ebből a laktanyából 1919-ben a város – kerek számban – 100 egy szoba és konyhából álló egészséges munkáslakást létesített és ugyanannyi családnak adta bérbe mérsékelt bér fizetése ellenében. Ma ebben a 100 lakásban 200 család van elhelyezve, ami azt jelenti, hogy egy-egy családnak csak vagy a szoba, vagy a konyha, vagy – mert ilyen is van – csak a szobánál és konyhánál lényegesen kisebb kamara szolgál „családi otthon“ gyanánt. Az itt elhelyezett családok kivétel nélkül több, sőt sokgyermekes családok, akik mind azért kerültek ide, mert a családfő nem tudott annyit keresni, hogy lakbért fizethessen a magánháztulajdonosnak. Így kikerült az utcára, ott a város szedte fel és jobb elhelyezés hiányán a Szélmalom-laktanyában helyezte fedél alá. Ebben a 100 szobakonyhás lakásban kerekben 1200 ember lakik és pedig 400 felnőtt és 800 gyermek, úgyhogy egy 1 szobából és 1 konyhából álló lakásra 4 felnőtt (két szülőpár) és 8 gyermek, illetve egy-egy konyhán vagy szobában 2 felnőtt és 4 gyermek hemzseg egymás hátán. Minden családnak az az egyetlen helyisége, amely neki „lakás“ gyanánt kiosztatott, egyúttal konyha gyanánt is szolgál, amelyben főznek, mosnak, vasalnak és gyermeket fűrésztlenek. Azt hiszem, hogy nem kell valami különösen nagy képzelőerő annak az elképzelésére, hogy milyenek lehetnek a lakásokban az egészségi viszonyok és mily kevés lehetőség kínálkozik itt a gyermekek szellemi és erkölcsi nevelésére.

Ennek a 100 lakásnak az évi bére, lakásonként 120 pengőt számítva, 12.000 pengő volna. Azonban bért itt nem fizet senki. Egyik része azért, mert nem képes, a másik része pedig azért, mert emez sem fizet. Az elmúlt esztendőben „lakásfenntartáshoz való hozzájárulás“ címén, úgy tudom, hogy mindössze 1400 pengőt tudtak a lakóktól behajtani, úgyhogy a város bérjövedelem címén 10.000 pengőt veszít évenként. Ezt a körülményt azért domborítottam ki, mert ha sikerül a városnak városszéli telepítéssel erről a nyomortanyáról 100 családot „leemelni“, a még visszamaradó 100 lakónak a „bérlőmorálja“ is megjavul, a város újból bérjövedelemhez is jut.

Ha mindehhez még hozzávesszük azt, hogy Sopronban nemcsak a kurucdombi nyomortanyán vannak a közegészség, a közerkölcsiség, a közbiztonság és más okokból kifogásolható és javításra szoruló állapotok, hanem a magánházak pincelakásaiban uralkodó egészségtelen állapotok felett sem lehet örökké behúnyt [13](#)szemmel elsiklani, akkor nem lehet kétséges az, hogy egy gyökeres társadalmi intézkedés, amilyenek a városszéli telepítés ígérkezik, rendkívülien sürgős és szükséges.

A második eldöntésre váró kérdés az, hogy kinek, milyen családkategóriának a részére létesítsünk városzéli telepet, más szóval, mi legyen a soproni városzéli telepítésnek a célja, fogalma, amelytől a gyakorlati megoldás során semmi körülmények között eltérni nem szabad.

A városzéli telepítésből ki kell zárni azokat a tisztán földműveléssel foglalkozó, némi kis tőkével is rendelkező családokat, akik a jövőben is földművelésből akarnak megélni és arra vágyódnak, hogy némi kis támogatással a napszámos sorból a kiscgazda sorba emeltessenek. Ezeknek az igényeit a kormány a birtokpolitikai telepítés során fogja kielégíteni. Nem szabad idevenni az ingyen vagy kedvezményes házhelyre törekedő családokat sem, akik a kis megtakarított tőkékkel és némi hatósági támogatással akarják házaikat felépíteni. Ezeknek a törekvéseit a „Faksz“, illetve az Országos Lakásépítő Bizottság hosszúlejárátú kölcsönök nyújtásával igyekszik előmozdítani.

A városzéli telepítés során kizárólag teljesen vagyontalan, sokgyermekes munkáscsaládok részére kell otthonokat létesíteni abból a célból, hogy ennek segítségével a nagy gyermekáldás következtében nyomorba jutott családot talpraállítsuk és hogy ezekben a tágas és egészséges házakban a sok gyermeket testileg, szellemileg, erkölcsileg és a haza iránti hűségben lehessen nevelni. A ház melletti kis kertben a gyermeknevelés gondjaival házhoz kötött anyának alkalma és módja lesz serdülő gyermekei és férjének némi kis támogatásával konyhakerti munkával kiegészíteni a családfenntartó keresetét, mert ha ez mégolyan szép is egymagában, de elégtelen arra, hogy a nagyszámú családot kielégítő módon táplálja és ruházza.

Ebből a célkitűzésből, illetve fogalommeghatározásból következik, hogy a városzéli telepítés során létesítendő családi otthonoknak két részből kell állania: egy tágas és egészséges házból és egy konyhakerti művelésre alkalmas akkora telekből, amelyet a családanya a háztartás mellett a saját erejéből még meg tud munkálni és kitermelheti a családnak szükséges főzelék-, zöldség- és gyümölcsfélét.

Az ilyen háznak legkisebb mérete, ahol pl. egy ötgyermekes család el tud helyezkedni, 50 m²-nél kisebb nem lehet. Ilyen alapterületen el lehet helyezni egy 8 m²-es konyhát, egy 24 m²-es gyermekszobát és egy 18 m²-es külön szobát a szülők számára. Az egészség követelménye pedig egy ilyen házzal szemben az, hogy az teljes kiterjedésében alapincézve legyen, hogy a pincében legyen hely a mosókonyhára is, hogy a lakásból a mosás okozta egészségtelen gőzt távol lehessen tartani. A házhoz tartozó 14 telekkel szemben azt a követelést kell támasztani, hogy konyhakerti művelésre alkalmas legyen. Ne legyen nagyobb, mint amennyit a gyermeknevelés gondjaival megterhelt anya meg tud művelni. Ez a nagyság véleményem szerint 1200 m². Egy 1200 m²-es telek a következőképpen hasznosítható:

	m ²
1. A ház elhelyezésére	50
2. Udvar, egyúttal játszótér a gyermekek számára	90
3. Virágoskert a ház bejárata mellett egy-két gyümölcsfával	60
4. 1000 fej káposzta-kelkáposzta és karalábé termelésére	140
5. 850 bokor zöldborsó, ill. zöldbab termelésére	80
6. Zöldség – sárgarépa és petrezselyem – termelésére	80

7.	200 tő – 200 kg – paradicsom termelésére	80
8.	Csemegetengeri és közte tök termelésére	60
9.	Burgonya – 400 kg – termelésére	460
10.	100 m ² -es út mentén ültethető 50 ribizkefa	100
	Összesen	<hr/> 1200

További kérdés, hogy az ilyen otthonokat hol létesítsük. Maga a szó („városszéli telep“) azt sejteti, hogy a telepek a város szélén van a helye. Közelebbi fekvését két körülmény határozza meg. Az egyik az, hogy a területnek konyhakerti művelésre alkalmasnak kell lennie, a másik, hogy a kereső családfő munkahelyétől és a gyermekek iskolájától, a templomtól és a testnevelést szolgáló telepektől, sporttértől, tornacsarnoktól túlságosan távol ne legyen. Ilyen helyeket minden város közvetlen szélén lehet találni és hiba volna, ha azt gondolnók, hogy azért kell messzebbre kimennünk, mert 50 vagy 100 ilyen otthont egymás mellett a város közvetlen közelében nem lehet elhelyezni. Nincs is szükség arra, hogy ezek a telepek egy helyen létesüljenek, sőt kívánatos, hogy ne legyenek együtt. Soproni vonatkozásban például az volna a helyes, ha az ilyen otthonok egy része a téglagyárak közelében, másik része a vasöntőde, sörgyár és laktanyák közelében, vagy a vágóhíd és textilgyárak, esetleg a vízműtelep közelében helyeztetnének el, így külön közoktatási és egyéb közintézmények létesítésével járó költségek elkerülhetők. Előnye ennek a megoldásnak az is, hogy szoros kapcsolatban maradnak a város kulturális életével és ennek folyományaképp a polgáriasodással. Sem a városnak, sem a szegény sokgyermekes családnak semmiféle érdeke nem kívánja, hogy egy ilyen telepítés egy alacsonyabb rangú és lenézett városrész benyomását keltse. Ezek az emberek a világra hozott sok gyermekkel érdemet szereztek maguknak arra, hogy a polgári társadalom körében éljenek, hogy a város őket ugyanazzal a jó vízzel ellássa, nekik ép úgy világítson, a hozzájuk vezető utakat, járdaikat ép úgy karbantartsa és a területüket éppen úgy csatornázza, mint a város egyéb részein lakó polgárokét. Külön közművek és kultúrintézmények – óvoda, iskola – fenntartási és létesítési költségeinek a megtakarítása is azt kívánja, hogy elhelyezésük a városba egységes beolvasztó módon történjék.

Igen fontos elvi jelentőségű kérdés az is, hogy a megépítendő otthonok kinek a tulajdonát képezzék? Városi tulajdonban maradjanak-e örök időkre, vagy adassék-e mód arra, hogy annak a tulajdonjogát a család megszerezhesse? A fent adott fogalommeghatározás és célkitűzés következetes folyományaképpen is amellet foglalkozni állást, hogy ezeknek az otthonoknak örök időken át a város tulajdonában kell maradniok. Az otthonokat nem azért kell megépíteni, hogy a ma élő sokgyermekes családokon átmenetileg segítsünk és azoknak nyomorát pillanatnyilag megszüntessük, hanem főként azért, hogy egy olyan intézményt kapjon a város, amellyel a jövőben meg tudja akadályozni a maihoz hasonló viszonyoknak a visszatérését. Ha a város ma 50 vagy 100 ilyen otthont felépít és azokat a ma élő sokgyermekes családoknak addig bocsátja rendelkezésre, amíg azok talpraálltak, akkor az egyik család talpraállítása után helyét egy időközben bajbajutott másik családnak adhatja át. Sokgyermekes szegény családok mindig voltak és mindig is lesznek. A sokgyermekes szülők örökké hálásak lesznek a városnak azért is már, hogy megsegítette őket gyermekeiket tisztességesen felnevelni és az életbe kibocsátani. Ha nagy családjuk széjjelment, ők örömet fogják átengedni a helyüket egy olyan családnak, amely az övékéhez hasonló sorsba jutott és nem fognak

igényt támasztani arra, hogy a talpraállításon felül még külön városi ajándékot is kapjanak.

Ettől eltekintve azonban, ha a fenti célkitűzéshez szigorúan ragaszkodunk és ezekben az otthonokban csak teljesen nincstelen családokat helyezünk el, nem is lehet elgondolni, hogy az a nincstelen, ha még olyan kedvező feltételeket szabnánk is, meg tudja szerezni az otthon tulajdonjogát, mert erre a keresetéből nem telik. A városnak viszont nem szabad az ilyen embert egy szép ígérettel arra csábítani, hogy a gyermekei szájából takarítsa meg azt az összeget, amely a tulajdonjog megszerzéséhez szükséges.

A mondottakból következik, hogy egy ilyen családi otthon lakója és az otthont fenntartó között csak bérleti viszony alakulhat. Elvben ki kell tartani azon álláspont mellett, hogy teljesen ingyen senki sem kaphat lakást, a bérösszeget azonban mérsékelten úgy kell megállapítani, hogy azt minden család meg is tudja fizetni. Tekintettel kell lenni a családfő kereseti viszonyaira és gyermekeinek a számára. Mennél több gyermek eltartása nehezedik egy családra, annál alacsonyabb legyen a bér.

16Fel kell vetnünk még azt a kérdést is, hogy kinek a kötelessége ilyen munkáscsaládi otthonoknak a létesítése és fenntartása? A szegény emberekről való gondoskodás a városok, a községek feladata. A városok ezt a szociális kötelezettségüket másra nem háríthatják át, ellenben az államnak elsősorban érdeke, hogy az ifjúság egészséges, erkölcsös és nemzethű szellemben neveltsék és ezért a városoktól a leghathatósabb támogatást meg nem tagadhatja. A magyar városok rendes politikai és gazdasági viszonyok mellett a saját erejükből is teljesítenék ezt a kötelezettségüket, azonban ma, amikor a legrendezettebb háztartású városok sem tudnak hosszúlejáratú kölcsönt kapni, meg kell követelni az államtól azt, hogy ilyen kölcsönt a városoknak vagy maga adjon, vagy annak más forrásból való megszerzését segítse elő. Hogy Sopron városa miképpen oldja meg ezt a kérdést, az nem tartozik ennek a cikknek a keretébe, ez a város törvényhatósági bizottságának a feladata. Meggyőződésem, hogy a legrendezettebb háztartású város ezt a kérdést mielőbb közmegelegedésre meg fogja oldani.

Sopron reformtörekvéseiben és az ezekkel kapcsolatos feladatainak megoldásánál sohasem a szélsőséges áramlatok kockázatos jelszavainak hódolt, hanem ősi hagyományként mindig a jól megfontolt középúton haladt. A város igazi lelkiségéből folyó ezt a középútat akartam jelezni akkor, amikor a városszéli telepítés kérdésének a megoldásánál a most ismertetett alapelveket tettem magamévá. A múlt világának azt a nézetét, hogy a szegény embernek minden jó, az egészséges társadalompolitika már régen megdöntötte, viszont azt a túlzott törekvést sem támogathatjuk, amely a megfelelő gazdasági megalapozottság nélkül minden emberből egyszerre egy önálló kisgazda egzisztenciát, vagy városi háztulajdonost akar teremteni. Lehet, hogy ennek is eljön az ideje, de ma ennyire még nem vagyunk.

A város a családi otthonok megépítésével a maga feladatát el fogja végezni. Teljessé és a célnak megfelelő meleg otthonná azonban csak akkor lesznek ezek a telepek, ha úgy lesznek berendezve, hogy abban rendelkezésre álljanak a rendes háztartáshoz szükséges eszközök is. Itt kapcsolódik bele azután a társadalom, a társadalmi szervezetek munkája. Szép és nagy munkaterület nyílik meg itt nőegyesületeink előtt a legváltozatosabb feladatokkal, amelyeket egyedül a női szív képes megoldani. Hiszem, hogy a soproni nők ezt a feladatot örömmel vállalják.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Schindler András dr.: Városszéli telepítés. / Dr. Andreas Schindler: Stadtrandsiedlung.

Dr. Andreas Schindler: Stadtrandsiedlung.

Um die mittellosen und kinderreichen Arbeiterfamilien von der physischen und moralischen Verelendung zu retten, sollen auch in der Stadt Sopron geräumige und gesunde Arbeiterfamilienheime errichtet werden. ¹⁷Verfasser bespricht die Richtlinien, die dabei einzuhalten wären, und vertritt den Standpunkt, daß es Pflicht und Aufgabe der Stadtgemeinde sei, solche Familienheime zu errichten und für immerwährende Zeiten in eigener Verwaltung zu behalten. Diese Institution soll der Stadtgemeinde zur Lösung dieser Frage als geeignetes Instrument und als Bürgschaft dafür dienen, daß solche Verhältnisse, wie die derzeitigen, nie mehr wiederkehren. Zwischen der Stadt und der Familie soll diesbezüglich nur ein Mietsverhältnis bestehen, das nach der Gesundung der Familie wieder gelöst wird. Von einer Erwerbung des Eigentums durch die Familie soll und darf im Rahmen dieser Aktion keine Rede sein.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Storno Miksa: Néhány sopronmegyei régi templomról.

Storno Miksa: Néhány sopronmegyei régi templomról.

Idősebb *Storno Ferenc* vázlatkönyvei¹⁽⁵⁷⁾ sok értékes művészettörténeti anyagot tartalmaznak: Németország, de főleg hazánk több városának régi épületeit ábrázolják. Ezek ma már vagy egyáltalában nem léteznek, vagy átépítés folytán régi jellegüket elvesztették.

Idb. Storno Ferenc ennek az anyagnak csak egy kis részét dolgozta fel annak idején a Magy. Tud. Akadémia archeológiai bizottsága részére, amikor e bizottság megbízásából Horvátországban (1861), Zalában (1863), majd Erdélyben (1865, 1869) járt, nagyobbik része ellenben még eddig közölve nincsen, pedig nagyon sok, eddig ismeretlen adatot szolgáltatna a honi művészettörténetnek.

Folyóiratunk korábbi évfolyamaiban már több soproni városrészletet közöltünk; most Sopron vármegyére vonatkozó néhány rajzot mutatunk be. Ha az itt felsorolt épületek nem is jelentenek kiválóbb művészi értéket, vármegyénk multjának mégis értékes emlékei, amelyek vagy teljesen elpusztultak, vagy ma már csak megváltozott alakban léteznek.

Nagyobb értéket jelentenek a 14. századi sopronbánfalvi falfestmények, hiszen csak kevés ilyen emlék maradt reánk. A képek már nincsenek meg, csak töredékük rajza maradt a jelzett vázlatkönyv révén, s így egykori létezésük e kétségtelen bizonyítékával kell beérnünk.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Storno Miksa: Néhány sopronmegyei régi templomról. / 1. Sopronbánfalva. A Sz. Magdolna-templom falképei.

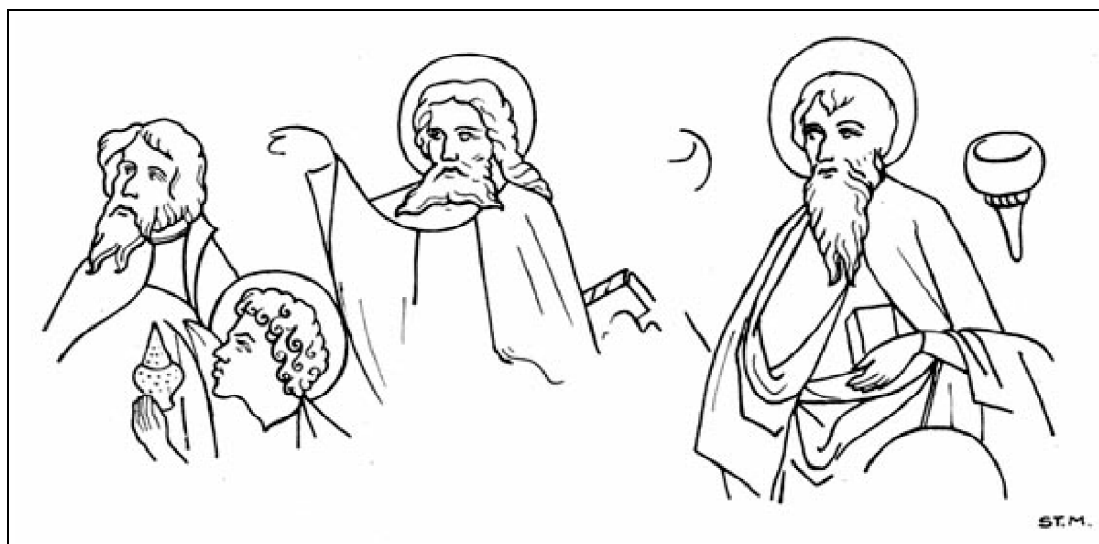
1. Sopronbánfalva. A Sz. Magdolna-templom falképei.

Rómer Flóris a „Régi falképek Magyarországon“ c., 1874-ben kiadott munkája (151. old.) megemlékezik a sopronbánfalvi ¹⁸Sz. Magdolna-templom falfestményeiről; ezeket id. Storno Ferenc fedezte fel úgy, hogy eltávolította azt a vastag mészréteget, mely azokat borította. Rómer a képeket leírásában nem közli.

E falfestmények felfedése nem történt egyidőben. Az első rajzot Storno már 1870-ben készítette, de a

másodikra csak 1875-ben, tehát a mű megjelenése után került a sor. Bár a képeknek csupán töredékei kerültek elő a kutatás folyamán, mindamelllett elégségesek koruk meghatározására.

Az első felvétel (53. sz. vázlatkönyv) négy alakot, köztük három apostolt ábrázol méretek feltüntetése nélkül. A színről megjegyzi, hogy a háttér fekete, a nimbuszok sárgaszínűek, és a kép jobboldalán látható alak ruházata piros és sötétzöld. (1. ábr.)

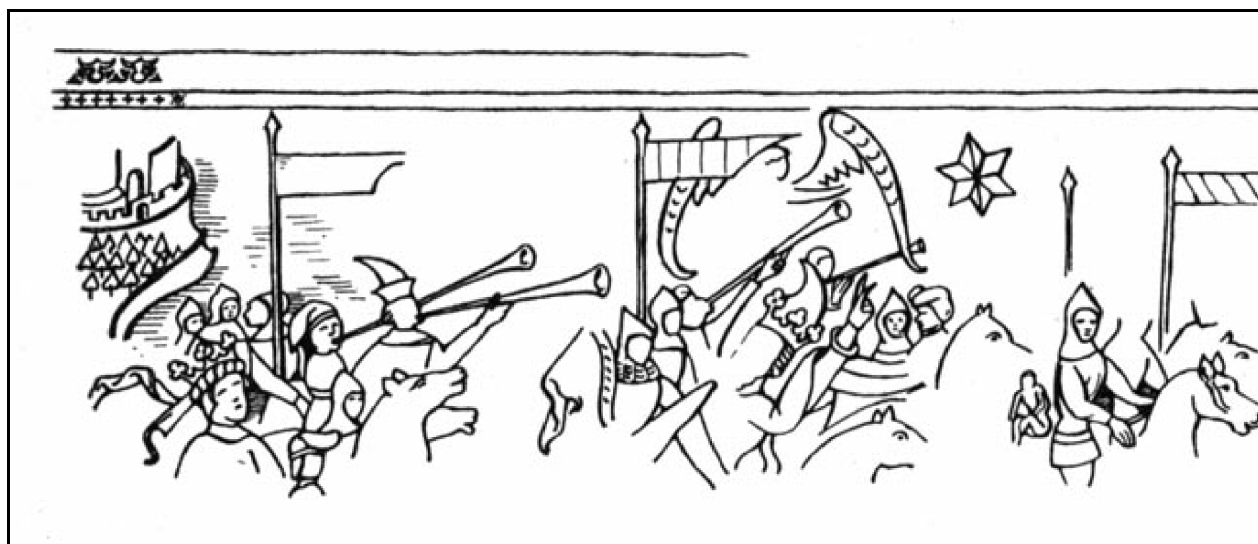
1. ábra. Falfestménytöredék a sopronbánfalvi Szt. Mária Magdolna-templomból. 14. század. id. Storno Ferenc 1870. szeptember havában készült felvétele (53. sz. vázlatkönyv).

E képet a bejárati ajtó melletti falsíkra festették, s fölül ugyanolyan szalagdísz határolta, mint a szembenlevő képet.

A hajó északi falán lévő képet Storno 1875. április 11-én rajzolta le, s itt már a méreteket is feltünteti. Eszerint a töredék hossza kb. 3,45 méter, magassága pedig 1 méter. E festmény a három szent királyt ábrázolja, amint nagyszámú kísérettel a csillagot követve Betlehem felé vonul. (2. ábra.) E kép szerkezete, nemkülönben az alakok ruházata és fegyverzete arról szól, hogy a festmény a 14. század vége felé, tehát rövidesen a templom felépítése után készült és ugyanabba a sorozatba tartozik, mint a veleméri (Vas megye), mártonhelyi (= Mátyáncz, Vas megye) és bántornyai (= Turnicse, Zala megye) falfestmények.

A rajzon a kép színei nincsenek feltüntetve, de így is azt bizonyítja, hogy Sopron közvetlen környéke – valószínűleg a várossal együtt – bekapcsolódik ama körbe, amelynek hazánk művészettörténetében fontos szerep jut.

A templom többi festményéről tudomásunk nincsen, mégis feltehető, hogy az összes falfelületek képekkel voltak díszítve, mert abban a korban nagy súlyt helyeztek arra, hogy az olvasni nem tudó hívőknek vallásos buzgalmát a képek útján növeljék, mely célt a „Biblia pauperum“ is szolgálta, és amint ezt a többi analógiák is bizonyítják.

2. ábra. Falfestmények a sopronbánfalvi Szt. Mária Magdolna-templomból. 14. század. id. Storno Ferenc 1875. április 11-i felvétele (57. sz. vázlatkönyv).

A falfestmény azóta már teljesen elpusztult. Hossza cca 3'45 m, magassága cca 1'05 m.

Ugyanebből a templomból való egy sárga selyemből készült, piros díszítésű oltárterítő (antependium) rajza, amely 1864-ben készült. (42. sz. vázlatkönyv.)

Különösen magyar motívuma teszi érdekessé ezt alkalmasint a 16. század elejéről való és ma már fel nem lelhető szép kézimunkát. (3. ábra, 42. sz. vázlatkönyv, 1863–1864.)

3. ábra. Oltárterítő (Antependium) a sopronbátfalvi Szt. Mária Magdolna-templomból.
(Sárga selyem, piros díszítéssel.)

*

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Storno Miksa: Néhány sopronmegyei régi templomról. / 2. Sopronbátfalva. Szent sír-kápolna.

202. Sopronbátfalva. Szent sír-kápolna.

A sopronbátfalvi karmelita (előbb pálos) kolostor keleti oldala mellett állott az 1661-ben épült Szent sír-kápolna; ezt id. Storno Ferenc 1861-ben készített felvételei alapján ismerjük. A kápolna elhelyezésére Storno 1869. január 27-i vázlata (51. sz. vázlatkönyv) nyújt elég pontos felvilágosítást. (4. ábra.)

A már régebben lebontott kápolnát Rómer Flóris az Archeológiai Értesítőben (II., 289. old.) ismerteti. Storno felvételeiből azonban csak az alaprajzot és az oldalnézetet közli.

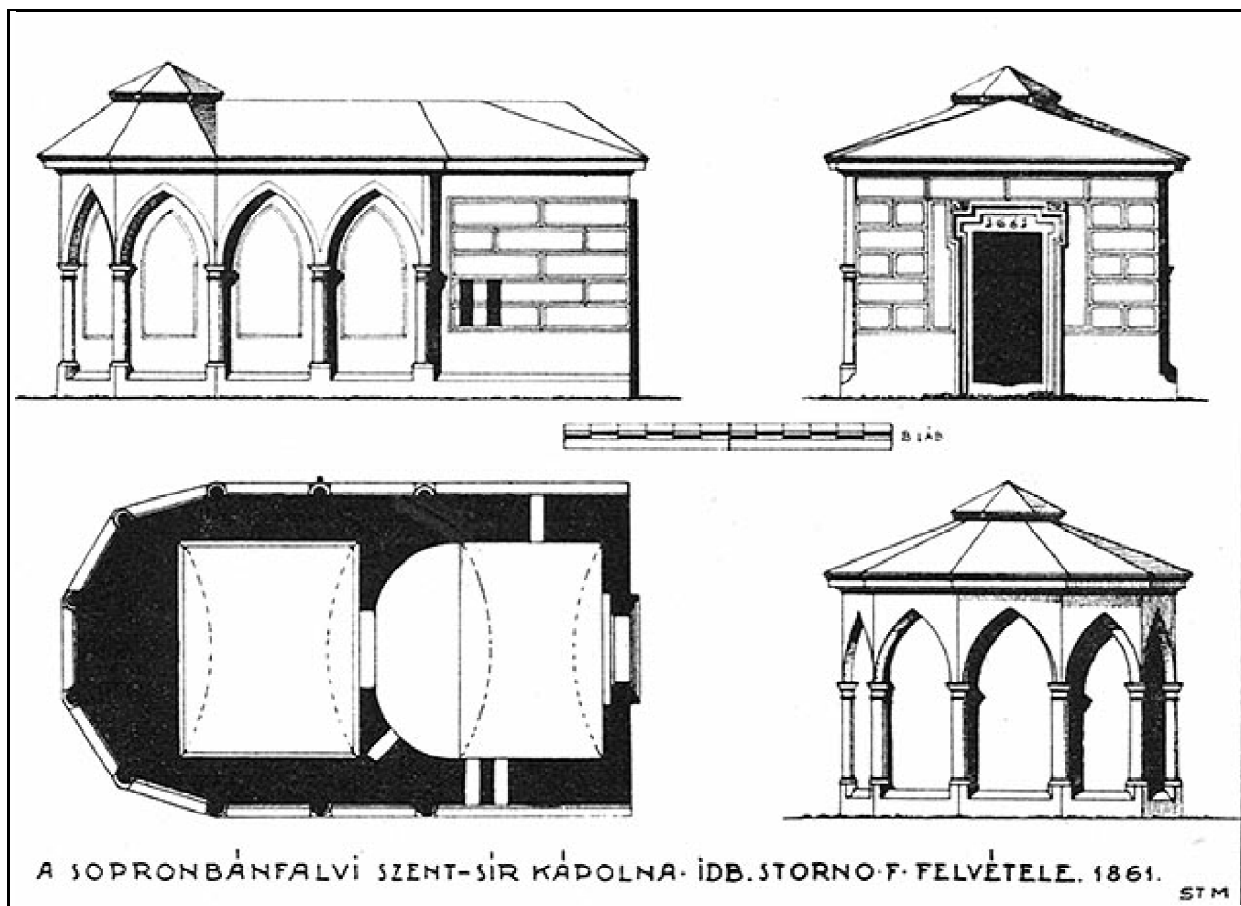

4. ábra. A sopronbátfalvi zárdatemplom.
id. Storno Ferenc 51. sz. vázlatkönyvéből, 1869. január 27.

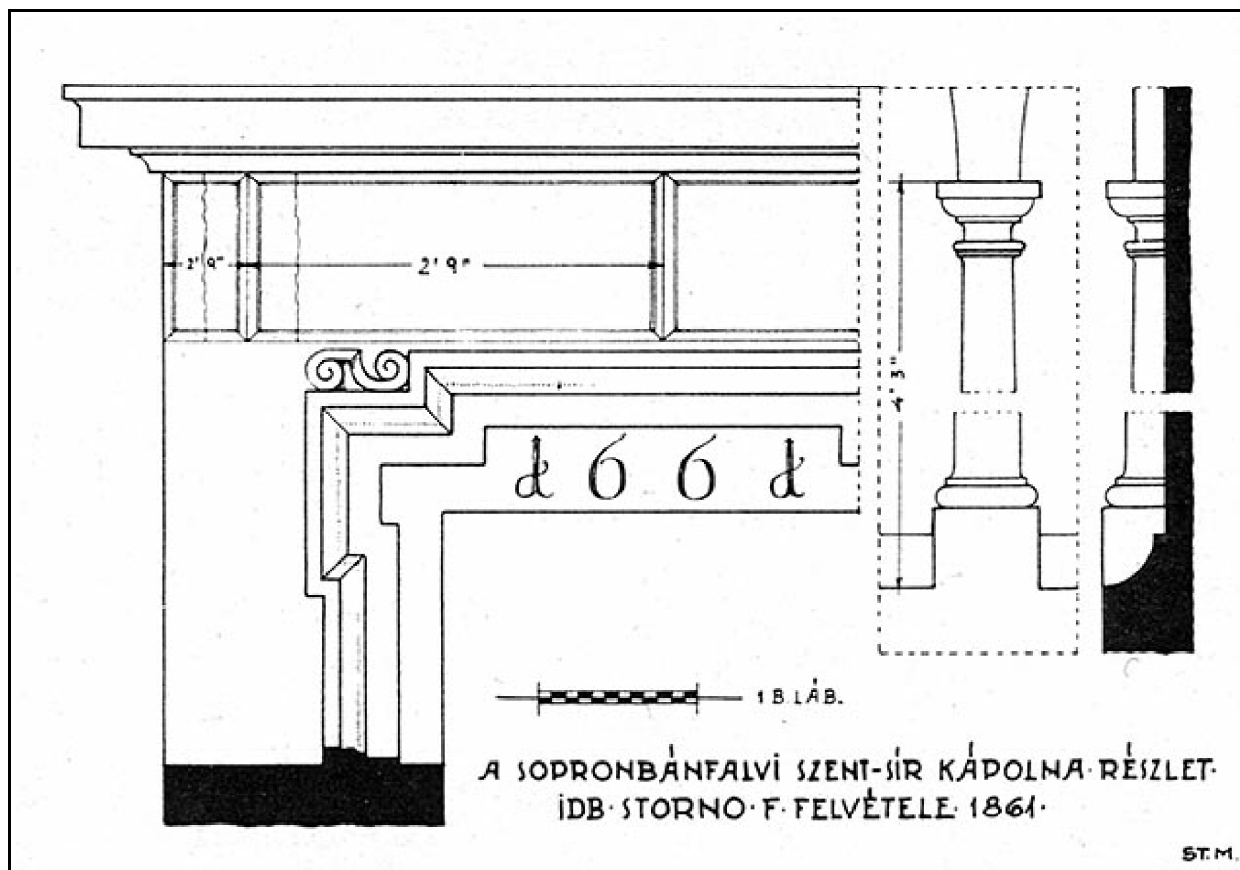
Az eredeti felvétel szerint (5. és 6. ábra) a kápolna homlokzata és két oldalfala az oszloptól tagolt részig sötétvörös, festett quaderbeosztással bírt, sárgaszínű hézagolással; az oldalt és az apszison körülfutó kőlabazat, valamint a toszkán oszlopok és az ajtó kőtokja szintén sárgaszínűek. A csúcsíves záródású mélyített falsíkok sötétvörös sávval és keskeny sárga vonallal határolt fehér mezőnyök, a csúcsívek fölötti cikkelyek pedig világoszöldszínűek, a csúcsívek és a falkiugrás mentén körülfutó sötétvörös szegéllyel. Az épület párkánya szintén sötétvörösszínű volt.

Ifj. Storno Ferenc 1877. november 11-én készített vázlata (115. sz. vázlatkönyv) a kápolnát már nagyon elhanyagolt állapotban, beszakadt tetőzettel, ajtótok nélkül ábrázolja, úgyhogy rövidesen ezután pusztulhatott el.

215. ábra. A SOPRONBÁNFALVI SZENT SÍR-KÁPOLNA.
IDB. STORNO F. FELVÉTELE. 1861.

6. ábra. A SOPRONBÁNFAI SZENT-SÍR-KÁPOLNA.
 IDB. STORNO F. FELVÉTELE. 1861.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Storno Miksa: Néhány sopronmegyei régi templomról. / 3. Nagycenk.

223. Nagycenk.²⁽⁵⁸⁾

Az 1748. március hó 15-én *Kecskés László* csepregi plébános, locsmáncsi esperes fogatosította canonica vizitáció szerint a nagycenkli templom Keresztelő Sz. Jánosnak volt szentelve, és 1722-ben épült. Így tehát a régi, 14. századi egyház, amelynek kőből faragott timpanon domborműve a jelenlegi toronybejárat fölött látható, akkor már nem létezett.

1747-ben a templomot tatarozzák és toronnyal látják el, s így *Kecskés* azt jó állapotban levőnek mondja. Három kriptája van, ezek *Ikerváry János* plébános idejében (1717–46) készültek, az egyikbe őt temették, míg a másik kettő a gróf *Nádasdy-* és a *Belcsics-családé* volt, de ezeket már 1747-ben nem használják. A templomnak három oltára, orgonája, és a toronyban két harangja van. A templom körüli temető részben fallal van bekerítve.

Az 1812. évi canonica vizitáció szerint a templom még elég jó karban van, csupán a sekrestye szorulna javításra. Már ekkor történik utalás arra, hogy a templom a hívők befogadására nem elég nagy, s így

bővítésre szorul, amit gróf Széchenyi Ferenc mint kegyúr meg is ígér.

Ugyanez a jegyzőkönyv megemlíti a temetőben levő, harangtoronnyal ellátott kápolnát is.

Az 1832. július 9-i canonica vizitáció ismét utal arra, hogy a templom szűk és hogy az oltárok rossz állapotban vannak, miért is ezek javítására a kegyurat felszólítják.

A templom lebontására 1859-ben került a sor, hogy helyet adjon az új, díszes épületnek, melynek 1864. augusztus hó 20-án [23](#)tartott felszentelését az építkezést szorgalmazó gróf Széchenyi István már nem élte meg.

Id. Storno Ferenc 73. sz. vázlatkönyvében 1849-ből találunk egy ceruzarajzot, amely egy egyszerű, tetőtornyos kis templomot ábrázol Cenkről. Felvetődik mostmár az a kérdés, vajjon ez a rajz a régi templomot, vagy pedig a temetőkápolnát ábrázolja-e? (7. ábra.)

7. ábra. A régi templom vagy temetőkápolna Nagycenken.

(id. Storno Ferenc 73. sz. vázlatkönyvéből. 1849.)

Az 1748-as jegyzőkönyv szerint a templom hosszmérete a szentéllyel együtt 9 öl 6 hüvelyk (vagyis bécsi mértéket alapul véve: 17'23 m.), szélessége 4 öl 6 hüvelyk (= 7'74 m), magassága pedig 4 öl 1 láb 9 hüvelyk (= 8'14 m). Szükségesnek tartjuk megemlíteni azt, hogy a latin nyelven írt jegyzőkönyvben „orgya“ hossz mérték alatt 1 öl értendő, ahogy azt Szenci Molnár Albert 1708-ban Nürnbergben nyomtatott négy nyelvű szótár I. rész 925. oldalán olvassuk. E méretek figyelembevételével rajzunkon levő épület ezeknél kisebbnek látszik, viszont mint temetőkápolnát nagynak tartjuk. A rajzon szentélynek sincsen nyoma, ám bár lehet, hogy az a felvétel helyéről nem is látszott.

Akárhogy is legyen, mindenesetre egy olyan sopronmegyei régi épületet ismerünk meg benne, amely ma már nem létezik, s így egyszerűségében is érdemesnek tartottuk arra, hogy sorozatunkba felvegyük.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Storno Miksa: Néhány sopronmegyei régi templomról. / 4. Sopronszécsény.

4. Sopronszécsény.

Sopronszécsény jelenlegi temploma, Pereszteg fiókegyháza, újabbkéletű épület; néhány évvel ezelőtt alakították át, illetve építették újra.

A 18. századból való régi templom a 19. században pusztult el és ma már csak a rajzát ismerjük. (8. ábra.)

8. ábra. A sopronszécsényi templom.
id. Storno Ferenc 13. sz. vázlatkönyvéből. 1849. augusztus 13.

Kis templom volt, alacsony, faszerkezetű tetőtoronnyal, barokk [24](#)hagymatetővel, faszindellyel fedve. Id. Storno Ferenc e templomot is megörökítette a tűzvész előtti állapotban, 1849 augusztus 13-án, 13. számú vázlatkönyvében található ceruzarajzban.

Pusztulására a peresztegi plébánián őrzött „Protocollum memorabilium verum quae intra et circa parochialem ecclesiam ab anno 1802 evenere“[3\(59\)](#) szolgált pontos adatot. Mozer plébános írja latin nyelven a fentebbi naplóban 1861 szeptember 3-án, hogy ebéd előtt 1/2 12 órakor hallatszott a kiáltás: „Tűz van Szécsényben!“ Amire ő a helyszínére ért, már több ház lángban állott és a templom is égett. A templom felszerelését megmenthette még, de az épület a lángok martalékává lett.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Storno Miksa: Néhány sopronmegyei régi templomról. / 5. Pinnye.

5. Pinnye.

9. ábra. A pinnyi r. k. templom.
id. Storno Ferenc 1850. február 11-i rajza után (14. sz. vázlatkönyv).

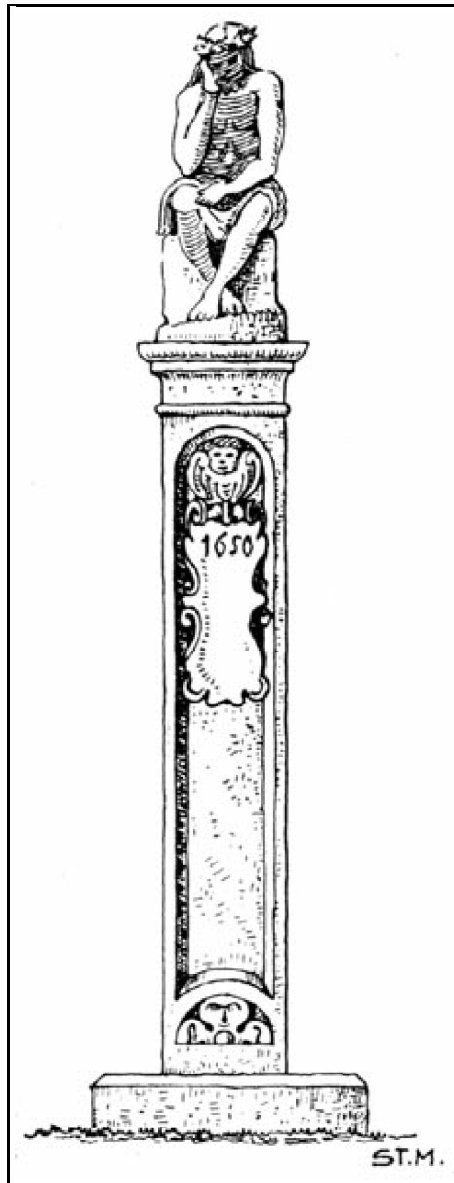
A pinnyi templomot id. Storno Ferenc 1850. évi február 11-én készített rajza alapján mutatjuk be. (9. ábra.) Mai alakja már teljesen elüt a régi épülettől, tornya újabb keletű, és valószínűleg a múlt század 90-es éveiben épülhetett. Ez az épület sem volt számottevő művészi alkotás, de sajnálhatjuk különösen tornyát cifa tetőzetével.

25 Megyénkben ma már kevés fakusi templomunk van a múlt századok jellegzetes vonásaival, éppen ezért törekednünk kell a még meglévőket, mint beszédes történelmi dokumentumokat, utódaink számára lehetőleg változatlanul megőrizni.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Storno Miksa: Néhány sopronmegyei régi templomról. / 6. Nagylozs.

6. Nagylozs.

Sopron vármegye régi útmenti keresztjei és emlékoszlopai érdekesek volnának arra, hogy egy külön terjedelmes cikkben foglalkozzunk velük. Ez alkalommal azonban csak a nagylozsi határban állott régi „Ecce homo“-oszlop képét közöljük, id. Storno Ferenc 1850-ben készült rajza nyomán. (14. sz. vázlatkönyv.) Készítési idejét a rajta olvasható 1650. évszám jelzi. Az angyalfejjel lezárt kartusszerű tábla az évszámon kívül egyéb felírást is tartalmazott, de ez a felvétel készítése idején valószínűleg már olvasható nem lévén, a rajzra nem kerülhetett rá. (10. ábra.)

10. ábra. Útszéli oszlop Nagylozs (Sopron m.) határában.

Értesülésünk szerint az emlékoszlop ma már nem áll, bár ezirányú kutatást a helyszínén sajnos, nem végezhetünk.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Storno Miksa: Néhány sopronmegyei régi templomról. / Storno, Max: Über einige alte Kirchen des Soproner Komitates.

Storno, Max: Über einige alte Kirchen des Soproner Komitates.

Verfasser bringt einige längst verschwundene kirchliche Denkmale aus dem Soproner Komitat, die *Franz Storno d. Ä.* in seinen 78 Skizzenbüchern vom Jahre 1838 bis 1893 festlegte. Als merkwürdiges Objekt erscheinen zweifellos die alten Wandmalereien aus der kleinen St. Magdalenenkirche zu Sopronbánfalva (Wandorf), die Franz Storno in den Jahren 1870–75 aufdeckte, seither jedoch vollständig zugrunde gingen. Diese aus dem Ende des 14. Jahrhunderts stammenden Malereien gehören zur selben Gruppe, wie die Bilder in den Kirchen Velemér, Mártyáncz und Turnicse. (Abb. 1. u. 2.) Die Einzelheit eines gelbseidenen Antependiums mit Verzierungen eben aus dieser Kirche, dürfte wohl aus der Zeit zu Beginn des 16. Jahrhunderts [26](#) stammen. (Abb. 3.) Abbildung 4 stellt eine Hl. Grabkapelle aus dem 17. Jahrhundert dar, die neben dem ehemaligen Paulanerkloster zu Wandorf stand. (Aufnahme Abb. 5 und 6.) Solche Hl. Grabkapellen findet man auch in den östlichen Ländern des Deutschen Reiches vor, und stammen meist aus derselben Zeit. Abbildung 7 zeigt die 1859 abgetragene Kirche von Nagycenk (Groß-Zinkendorf), Abbildung 8 die 1861 abgebrannte kleine Kirche aus Sopronszécsény, und Abbildung 9 die Kirche zu Pinnye, die 1890 umgebaut wurde und einen neuen Turm erhielt. Abbildung 10 gibt eine „Ecce-Homo“-Säule aus Nagylozs vom Jahre 1650 wieder.

Wenn auch die hier abgebildeten Bauten keinen besonderen künstlerischen Wert darstellen, halten wir es doch als geboten, dieselben der Vergangenheit zu entreissen und im Bilde wiederzugeben.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Thier László: Adatok a soproni zenekultúra történetéhez.

Thier László: Adatok a soproni zenekultúra történetéhez.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Thier László: Adatok a soproni zenekultúra történetéhez. / I. A Soproni „Dalfűzér“ Férfidalegyesület.

I.

A Soproni „Dalfűzér“ Férfidalegyesület.

A soproni Evangélikus Templomi Énekkarból [1\(60\)](#) fejlődött Soproni „Dalfűzér“ Férfidalegyesület történetét 1859-től 1884-ig *Polster János* egyesületi titkár írta meg. [2\(61\)](#) Könyvében (15–25. ll.) az 1863-ban Sopronban rendezett „Első magyar dalárünnepélyt“, valamint (28–32. ll.) az 1864-iki „Dalárnap-émlékünnepélyt“, valamint (28–32. ll.) az 1864-iki „Dalárnap-émlékünnepélyt“ is tárgyalja. A könyv szerzője már annakidején tiltakozott a korabeli fővárosi lapoknak hamis beállításai ellen, amelyek a

„Pécsi Dalárda“ 1864. aug. 15-én lefolyt dalosünnepélyét *első magyarhoni dalosünnepélynek* tüntetik fel. (Polster i. m. 32. l.) E téves adatot a Szabolcsi Bence és Tóth Aladár szerkesztette „Zenei Lexikon“ is átvette.³⁽⁶²⁾ Ez arra enged következtetni, hogy ez a megállapítás tudományos közvéleményünkben is elterjedt. Éppen ezért vállalkoztunk arra, hogy Polster szorgalmasan megírt munkájának adatait saját gyűjteményünk eddig még kiadatlan anyagával kiegészítsük.

Az említett 1863-as „dalárünnepélyt rendező bizottmány“ „Előleges értesítést“ bocsátott ki; érdemesnek tartjuk ennek ²⁷közlését nemcsak helytörténeti, hanem a magyar dalkultúra története szempontjából is. Ez ugyanis az első magyarhoni emléke a magyar dalkultúra összefogására irányuló törekvéseknek. Az „Előleges értesítés“ magyar és német nyelven jelent meg. Az alábbiakban az értesítés magyar szövegét közöljük:

A f. év Junius 28-ik és 29-ik napjain helyben megtartandó s a m. hatóság által jóváhagyott nagyszerű első magyarhoni dalárünnepély alkalmával *Junius 28-dikán* estve a helyb. színházban

HANGVERSENY

rendeztetik, melyben részint általános, részint az egyes dalárdák által magyar és német dalművek, ugy szinte magán énekek s katonai zenekar darabok fognak előadatni. *Junius 29-dikén* pedig délután az ujteltki kertben⁴⁽⁶³⁾ az általános

dalár- és népünnepélyben

előjönnek majd általános dalkarok zene kíséret nélkül vagy annak hozzájárulásával, majd katonai zene, egyes előadások, estve világitás, nemzeti zenekar, szabad éneklés s. a. t.

Midőn az alulirt bizottmány az ide vágó részletekre nézve legközelebbi napokban kiadandó falragaszokra a t. cz. közönséget utalja, egyszersmind az ének s kedélyes társalgás mindenrangú barátit a fentérintett rendezményekre figyelmeztetni bátorodik.

A hangversenyrei megrendelések történhetnek a páholyokat illetőleg *Kugler Henrik*, a zártszékekre nézve pedig *Pfendesack M. L.* uraknál.

Árjegyzékek osztr. ért.

Egy középpáholy 1-ső em. 6 ft. – Egy oldal páholy 1-ső em. 5 ft. – Egy közép páholy 2-ik em. 5 ft. – Egy földszinti páholy 5 ft. – Egy oldal páholy 2-ik em. 4 ft. – Egy zárthely földszint 1 ft. – Egy számnélküli ülés földszint 80 kr. – Egy bémeneti jegy földszint 50 kr. – Egy bémeneti jegy karzatra 20 kr. – Egy zárthely a nagy páholyban 1 ft. 30 kr.

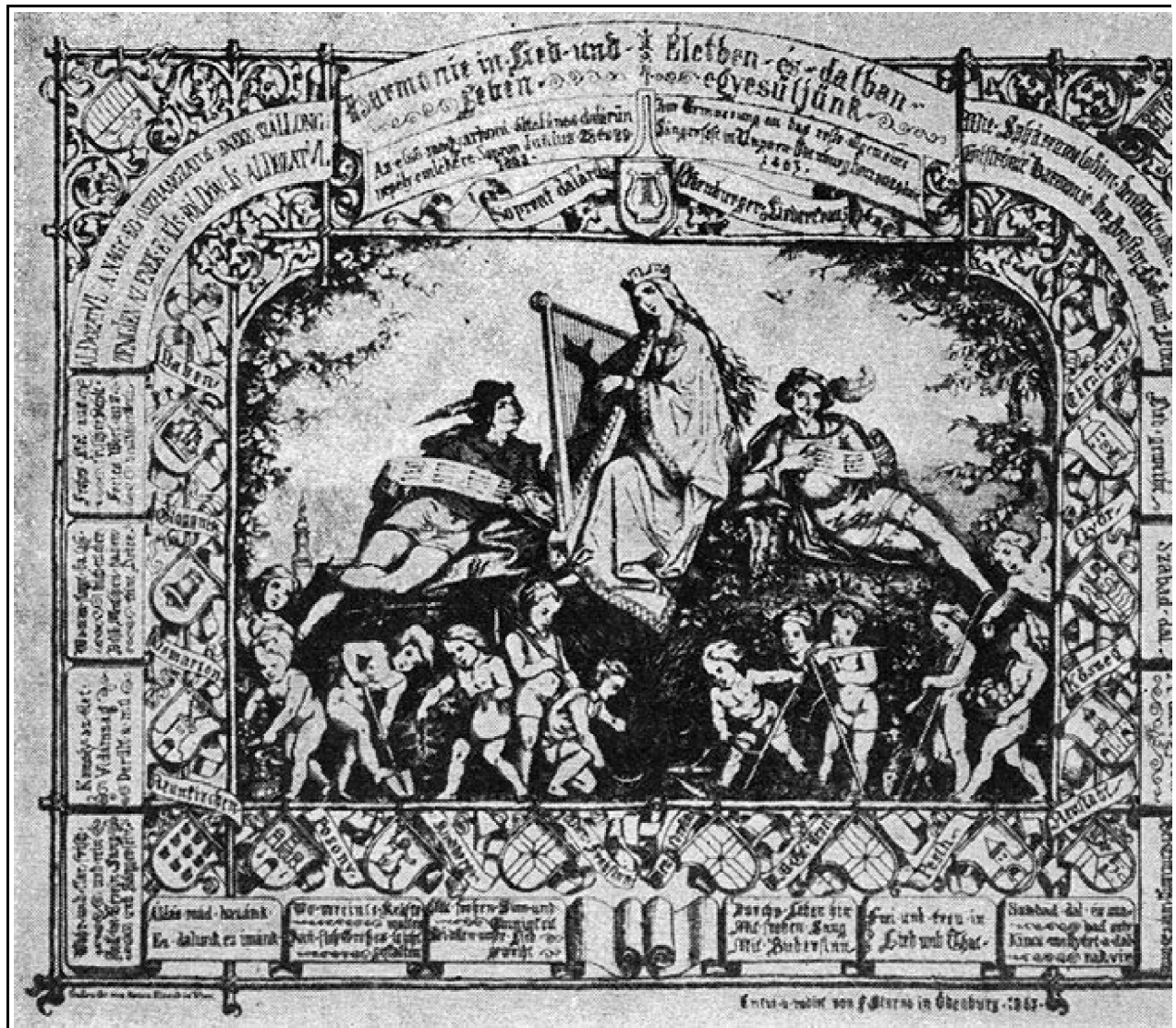
Az ujtelekkerti népünnepélyre való belépti jegyek Junius 26-ától fogva a későbbben kijelölendő helyeken 30 kr., az ünnepély napján pedig a pénztárhelyeken 40 kr. egy egy személy számára lesznek kaphatók.

A dalárünnepélyt rendezendő bizottmány.

A dalosünnepély alkalmából *Aldörfer Keresztély* karnagy *Király József Pál*⁶⁽⁶⁴⁾ szövegére férfikart szerzett, amelyet a „Dalfüzér“ ²⁸férfidalegyesület nevében a szereplő dalosegyesületeknek ajánlott.⁵⁽⁶⁵⁾

Ugyanakkor – amint ezt Polster is megemlíti – *id. Storno Ferenc* emléklapot tervezett, amelyet kisebbítve közlünk.⁶⁽⁶⁶⁾ (1. kép.) Mindebből kétségtelen, hogy az első magyar országos dalosünnepélyt 1863-ban

Sopronban tartották meg.

1. kép. Az 1863-iki soproni dalosünnepély emléklapja.
(id. Storno Ferenc karca.)

Itt megemlíthetjük, hogy a „Dalfüzér“ máskor is igyekezett egyesületi tevékenységét művészi módon megörökíteni. Érdekes példája ennek az 1871 febr. 4-én rendezett álarcosbál meghívója, amelyet különleges vászonra nyomtatott a rendezőbizottság. A régi Sopronnak azóta sem visszatért hangulatát örökítette meg ez a báli meghívó s ennyiben kortörténeti dokumentum is.⁷⁽⁶⁷⁾ (2. kép.)

2. kép. Művészi kivitelű báli meghívó.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Thier László: Adatok a soproni zenekultúra történetéhez. / Thier, Ladislaus: Beiträge zur Geschichte der Musikkultur in Sopron.

29 Thier, Ladislaus: Beiträge zur Geschichte der Musikkultur in Sopron.

I. Als ersten Beitrag liefert der Verfasser Daten zur Geschichte des 1859 gegründeten Soproner Männergesangvereines „Liederkranz“, dessen Chronik von der Gründung bis 1884 *Johann Polster* veröffentlichte. Es wird vor allem die vom ungarischen Musiklexikon (erschien 1930–31) übernommene irrije Behauptung widerlegt, als wäre nicht Sopron der Schauplatz des ersten ungarischen

Landessängerfestes gewesen. Bekräftigt wird diese Richtigstellung auch durch einen zeitgenössischen Plakattext, eine Radierung des Soproner Künstlers *Franz Storno d. Ä.* (Abb. 1), sowie eine Gelegenheitskomposition des einstigen verdienstvollen Dirigenten des Männergesangvereines „Liederkrantz“ *Christian Altdörfer*. Alle diese Erinnerungsstücke enthalten Hinweise, daß das erste allgemeine Landessängerfest *tatsächlich 1863 in Sopron stattfand*. Im Anhang ist als interessantes zeitgeschichtliches Dokument für die allgemein-kulturellen Bestrebungen des Männergesangvereines „Liederkrantz“ eine auf Leinen gedruckte, künstlerisch ausgeführte *Einladung zum Maskenball* am 4. Februar 1871 in reduziertem Maßstab wiedergegeben. (Abb. 2.)

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Tompos Ernő: A soproni bencéstemplom jótevő családjának kérdéséhez.

30 Tompos Ernő: A soproni bencéstemplom jótevő családjának kérdéséhez.

A soproni bencéstemplom ismertetői közül először *Henszlmann Imre* mutatott rá arra, hogy templomunk kőbe faragott heraldikai emlékei mellett egy azokat kiegészítő halotti címert is őriz. *Varju Elemér* a Turul 1897. évf.-ban részletesen ismerteti úgy a halotti címert, mint a ráhelyezett sisakdísz, az utóbbiról megállapítja, hogy hazánkban az egyetlen és az egész világon az egyik legrégebb, korunkig fennmaradt sisakdísz, azok közül, amelyeket tornasisakon valóban viseltek.

A halotti címer pajzsa 63 cm magas és 52 cm széles deszkalapból áll, mely belül vöröses-barna erős disznóbőrrel, kívül pedig dúrva vászonnal van bevonva. Belső részén még megvannak a bőrből készült karpántok, ami arra mutat, hogy a pajzsot lovagi tornán való használatra készítették. Maga a címer 19 cm magas, 15 cm széles pajzsból és a hozzátartozó csöbörsisakból áll. A címer: ezüst mezőben, zöld hármashalmon lépdelő kecske, melynek feje és nyaka feketeszínűek, teste és lábai arany mázzal bírnak, szarva és nyelve pedig vörösek. A pajzsra festett sisakdísz: előláb nélküli növekvő fekete kecske, vörös szarvval és arany nyakrésszel. Sisaktakaró: fekete-arany. A címer alatt egy 10×8 cm nagyságú ovális címerpajzs látható, melynek arany mezejében hármashalmon álló kétfarkú fekete oroszlán van, mely egy szarvat (?) tart, ez a kis címer valószínűleg későbbi (17. századi), mint az első.

A pajzsra helyezett, kb. félméter magas sisakdísz ugyancsak egy fekete kecskefej, arany nyakrésszel. Bőrből készült, a bőr alsó szélén még láthatók azoknak a szegecseknek nyomai, amelyek a tornasisakhoz erősítették.

E címeres emlékeken kívül még több, kőbe faragott emlék mutatja a rend hálóját a jótevő családdal szemben. Így az egyik gyámkő angyala jobbkezeiben egy az előbb leírtakhoz hasonló sisakdísz tart, balkarján pedig egy azóta, sajnos, letöredezett pajzs szíjazata látszik. A templom északi kapuja felett ugyanez a címer látható (a jelenleg ottlévő címer a múlt századi restaurálásakor került oda és *id. Storno Ferenc* rajzolta a már nagyon megrongálódott eredeti nyomán. Az eredetileg ott elhelyezett címer pedig a városi múzeum kőtárába került). A hagyomány szerint ide tartozik még a karzaton elhelyezett térdeplő szobor is.

Láthatjuk ezekből, hogy igazán bővelkedünk a jótevő családra vonatkozó heraldikai emlékekben, de mivel a II. József korabeli felosztás a soproni ferencrendiek levéltárát szétzüllesztette, **31**teljes bizonyossággal talán sohasem lehet majd megállapítani a család nevét.

Henszlmann Imre a Szentgróti családra gondolt, ez a feltevés azonban, amely a Grünenberg f. címeres könyv egy nehezen érthető részére támaszkodik, már azért sem állja meg a helyét, mert a Szentgróti család a templomnak a 15. század második felében történt restaurálásakor már kihalt.

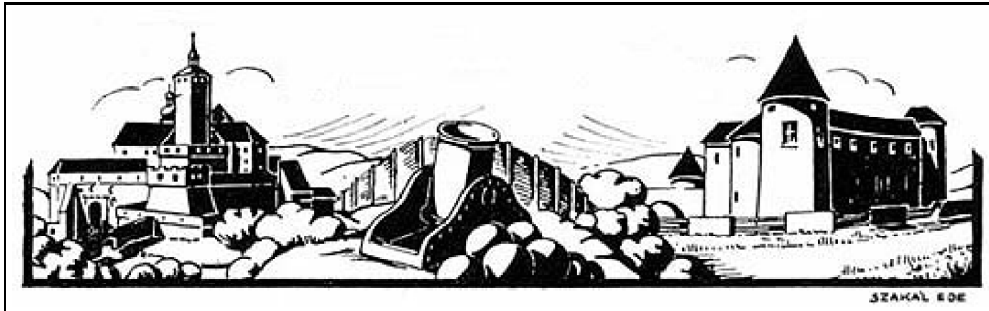
Újabbán az a szintén teljesen önkényes megállapítás kezd szerepelni a városunkról szóló irodalomban, hogy a Kecskés-család volna a jótevő. Ez a feltevés pusztán a címerben szereplő kecskére van alapítva és csak abban az esetben lenne igaz, ha a beszélő címerek nálunk is olyan általánossá váltak volna, mint a külföld egyes tartományaiban bizonyos korokban.

Beszélő címernek nevezzük ugyanis azokat, amelyeknek alakja vagy alakjai a tulajdonos nevéhez hasonló elnevezéssel bírnak. A magyar heraldikában azonban rendszeren még azokban az esetekben sem használtak beszélő címert, amikor az magától értetődő lett volna; így pl. az egyik Kecskés-család címerében nem kecske, hanem fehér hattyú van,¹⁽⁶⁸⁾ vagy a Berényi Kakas-család címerében nem kakas a címerkép, hanem mókus.²⁽⁶⁹⁾

Addig tehát, míg levéltári kutatások, vagy biztosan meghatározott heraldikai emlékek új adatot nem juttatnak birtokunkba, a jótevők családját ismeretlennek kell tekintenünk!

A soproni bencés-templomban lévő halotti címer és sisakdísz.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRONVÁRMEGYEI VÁRAK, KASTÉLYOK ÉS NEMESI KURIÁK.

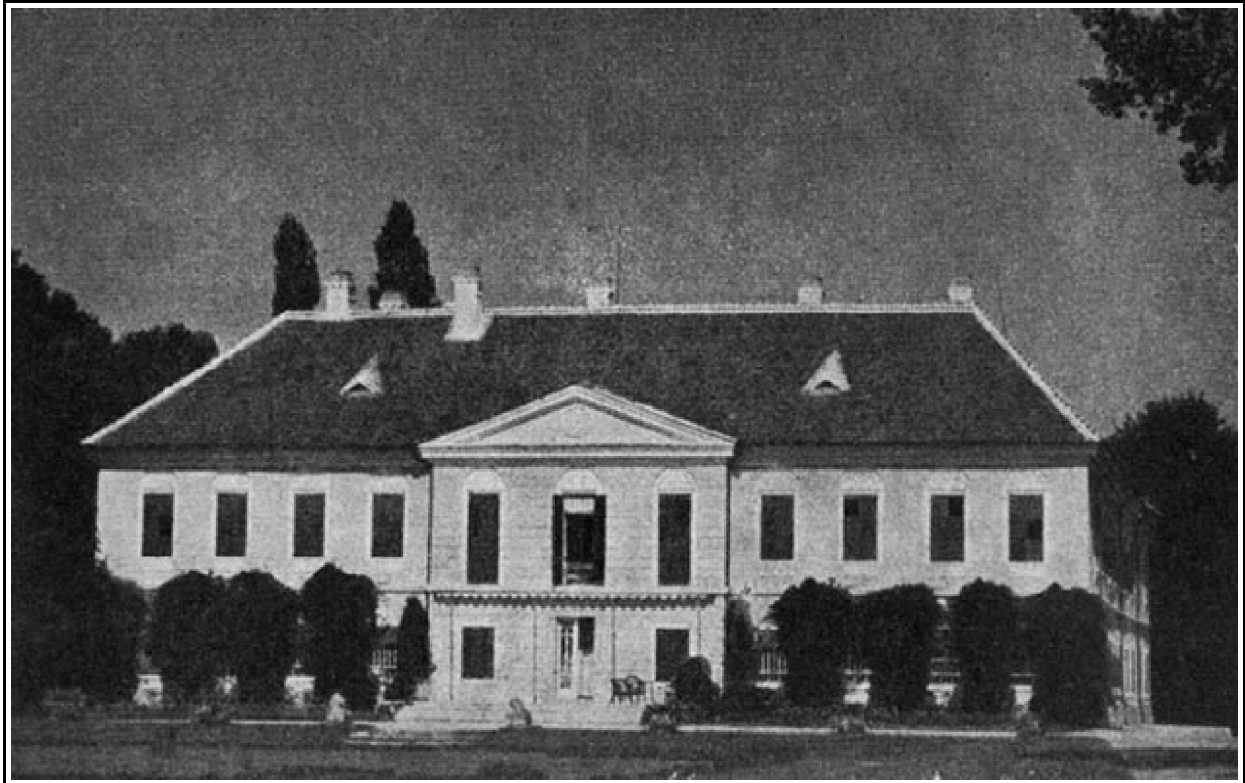
32 SOPRONVÁRMEGYEI VÁRAK, KASTÉLYOK ÉS NEMESI KURIÁK.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRONVÁRMEGYEI VÁRAK, KASTÉLYOK ÉS NEMESI KURIÁK. /
Csatkai Endre dr.: A dénesfai gróf Cziráky-kastély.

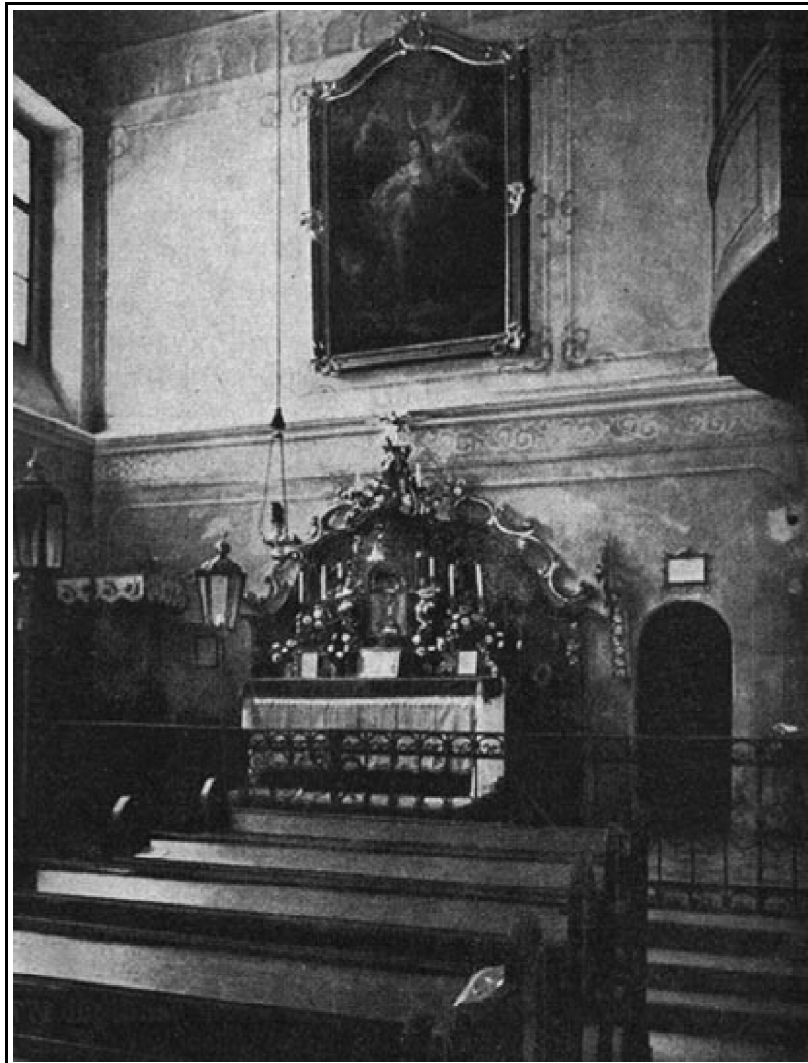
Csatkai Endre dr.: A dénesfai gróf Cziráky-kastély.

A cziráki és dienesfalvi Cziráky grófi család megyénk egyik legrégebbi törzse. A Vezekény nemzetségből származik és hiteles őse *Ciriák*, akinek Blandrisz és Pál- (Póka) nevű fiai 1247-ben szerepelnek. Ugyancsak 13. századbeli oklevelek 1265-től említik *Cirák* községet is, amelynek birtoklása a család nevébe is átment. Dénesfa község azzal a Dienesfával azonos, amely a 15. század elejétől fogva több középkori oklevélben előfordul.

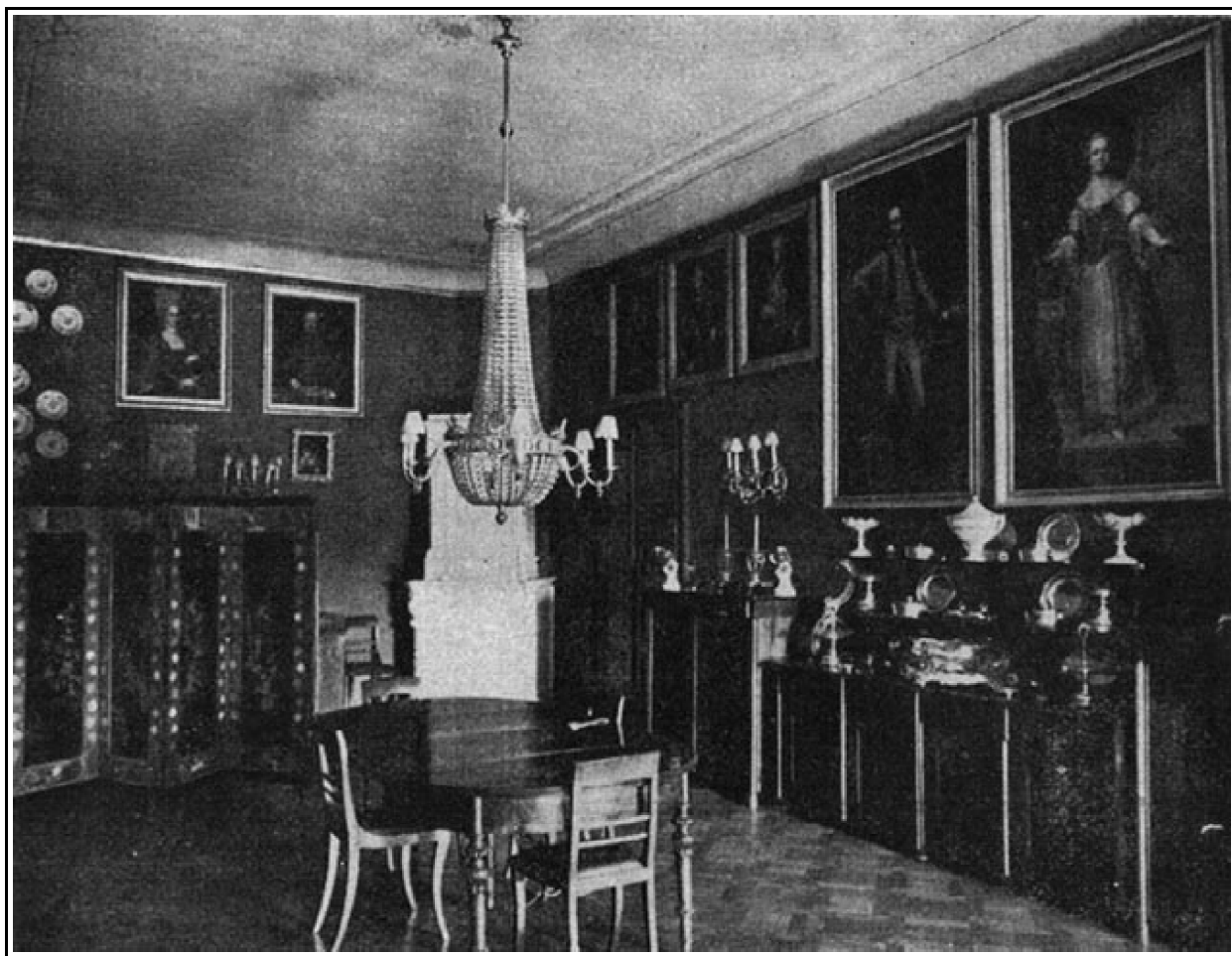
A dénesfai kastély kerti homlokzata.
Diebold K. felvétele.

Az 1627-ben elhalt Cziráky Mózes jogtudós, ítélőmester, később királyi személynök lett. Ő szerezte meg a bárói rangot és családi hagyományok szerint a dénesfai kastélyt is ő építtette. ³³A grófi rangot 1723-ban Cziráky József kapta.¹⁽⁷⁰⁾ A pragmatica sanctio elfogadásának évében kelt cím birtokosa Habsburg-háborúban halt meg: amikor Mária Terézia ellen felkelt fél Európa, ő is hadba szállt és elesett. Özvegye, Barkóczy Borbála, kuruc generális leánya, verselgetett és a népdalok hangján költeményben ³⁴is megsiratta ura halálát: „Egy árva gerlicének sóhajtozó zokogásai“ címen. Nővérénél élt Cenken, majd Mária leányánál, Széchényi Zsigmond özvegyénél Sopronban. Itt is halt meg 1772 január 14-én. Kívánságához képest koldusok vitték koporsóját a ferencesek templomába és ott nyugszik ma is.²⁽⁷¹⁾ Fiának, Cziráky László grófnak kisebb palotája volt Sopronban (a mai Fürediház a Várkerületen: 74. sz.) Az öreg grófnő (Cziráky Józsefné Barkóczy Borbála) halálát követő évben a telekkönyvi bejegyzés szerint valami tervezett építkezés címén már több adót róttak ki a grófra. Valószínűleg nem ez az építkezés adta meg a háznak mai alakját, mivel ezekben az években még a rokokó volt az uralkodó ízlés Sopronban, a ház mai homlokzata viszont a copf stílusába hajlik. Ebben a palotában látták vendégül 1775-ben Zichy Ferenc grófot, a kiváló győri püspököt. (Cziráky Lászlóné maga is a Zichy-családból származott!) 1782-ben már Csepreg ura, Jankovits János nevén szerepel a ház.³⁽⁷²⁾

A dénesfai kastély kápolnájának oltára.
Diebold K. felvétele.

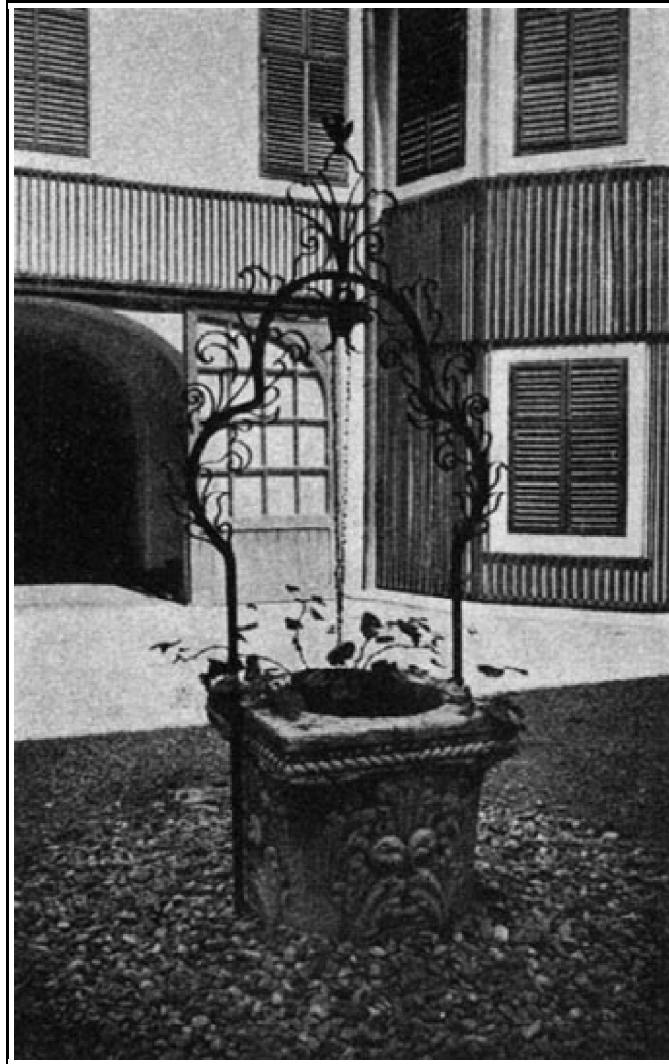

A dénesfai kastély ebédlőterme.
Diebold K. felvétele.

A Czirákyak szerepe ezzel nem merül ki Sopronban. 1917-ben Dénesfa jelenlegi tulajdonosa, Cziráky József gróf lett városunk és megyénk főispánja és művészelkű feleségével: [35](#)Andrássy Ilonával a háború nehéz időszakában is sikerült Sopron fölé derűs eget varázsolnia.

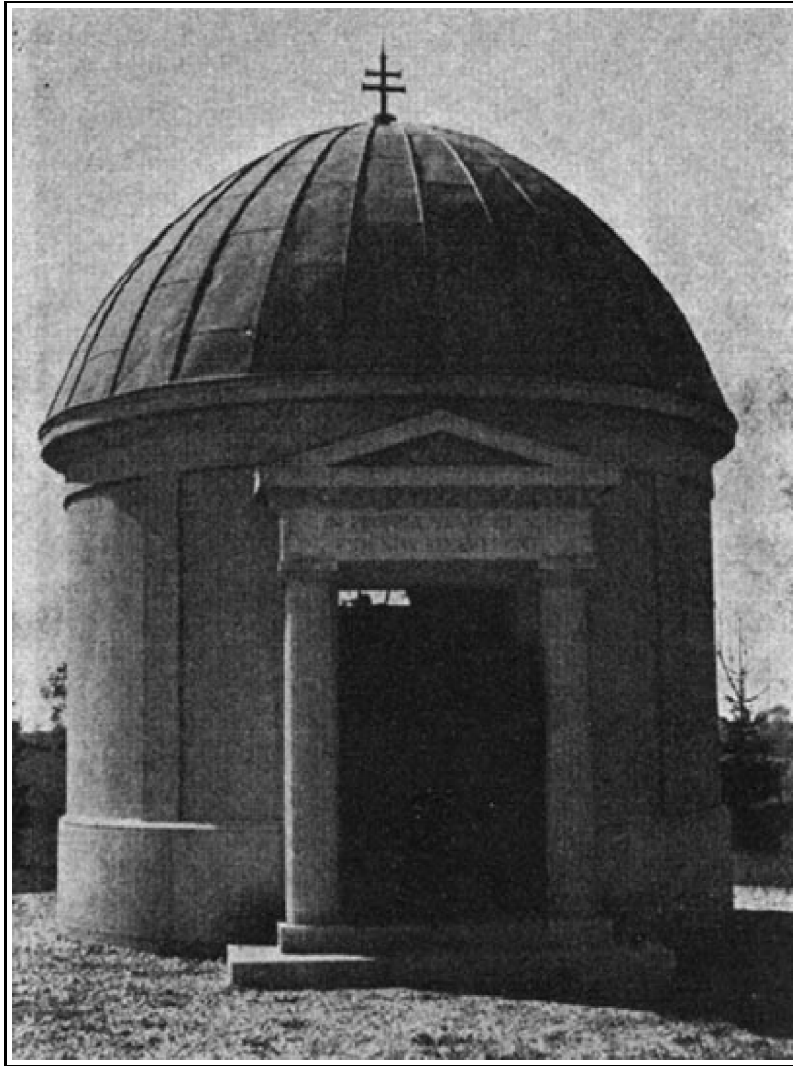
A grófné egyébként maga is ügyeskezű festőnő és 1928-ban a Nemzeti Szalon kiállításának keretében városunk műértő közönsége előtt sikeresen mutatkozott be több képpel.[4\(73\)](#) Távol a napi politikától, a dénesfai kastélynak mégis szerep jutott az ország legújabb történetében. 1921 októberében a grófi pár Béla nevű legifjabb gyermekének keresztelőjére gyülekezett össze a főrangú rokonság és a baráti kör. Váratlanul repülőgépen hazaérkezett IV. Károly király hitvesével, Zita királynéval Svájcból; néhány kilométernyire a kastélytól szálltak le. A meglepő hírről csak kevesen értesültek a vendégek közül és csupán a park érintésével folytatták útjukat a titokzatos vendégek a leszállás helyéről Kenyeribe, gróf Cziráky György kastélyába. Onnan a következő nap Sopronba indult a királyi pár, a következő állomások Budaórs, Tihany, majd Funchal voltak. A dénesfai leszállás helyén a grófi család kis kerek kápolnát építtetett, amelyet a környékbeli földművesek a munkájuk kezdetekor és végeztével mind tömegesebben látogatnak.

Kút a dénesfai kastély udvarában.
Diebold K. felvétele.

A kastély eredetileg kisebb vízi vár lehetett és olasz módra szögletes udvar körül csoportosultak az egyes épületrészek. A 19. század legelső évtizedeiben nyerte a mai alakját. Az építész, tényleg éppen az a Hold József, aki Lovasberényben is dolgozott a Cziráky-család számára, meghagyta az eredeti elrendezést az udvar körül, sőt a földszintes helyiségben a bolthajtást is, de az emeleten lapos mennyezetet emelt. Az épület nem hivalkodó, egyszerűségében is csendesesen ünnepélyes és mégis lakályos. Főhomlokzatának középső része három tengellyel a négy toszkán 36 oszlop tartotta erkély révén erősebb hangsúlyt kap. Az emeleti ablakok felett empireízlésű friz. A két oldalszárny egyszerű, a síma falban erős keretű ablakok vannak. A középső részt az újabbkori ormos második emelet koronázza. A megfelelő kerti homlokzat középső része szintén kissé előnyomul, erkélye nincs. Az emeleti ablakok a földig érnek. Az eredeti orom még megvan. Az egész emeleten végig az ablakok felett legyezőszerű dísz terül el. A másik két homlokzat egyszerű.

A berendezés értékes darabjai javarészből a 19. század első feléből valók. Az ősök galériáját igen érdekesen egészítik ki a mostani nemzedék történelmi szerepét kísérő személyek nem egyszer kézírással ellátott arcképei. Mint történelmi ereklye feltűnik a díszes lépcsőház egyik szögletében egy országzászló, amelyet a jelenlegi tulajdonos [5\(74\)](#) IV. Károly király koronázásakor vitt. Említésreméltó a sok értékes kép közt Hanély Antalnak, a Kőszegre szakadt Waldmüller - tanítványnak érdekes kis vallásos tárgyú képe Szent László ábrázolásával.

IV. Károly király emlékkápolnája Dénesfán.
Diebold K. felvétele.

A kápolna az épület főhomlokzatának egyik sarkában újabban került e helyre. Az első emelet magasságát is igénybe veszi; téglalap alakú. Oltárának menzáján rokokódíszek és a festett Cziráky-Pálffy címer. A zöldre festett, aranyozott, hullámos lezárású hátsó falból előredagad a tábernákulum, elől fülkeszerűen feszülettel kialakítva. A fülke mellett és a trónus két oldalán gyertyatartós angyalkák. Az egész felépítményt a Szent lélek galambja zárja le. Igen jó munka Mária Terézia korából. Az új elrendezés folytán az oltárkép az

oltártól elválasztva, magasan függ. Hatalmas rokokó keretben Szent Margit megdicsőülését látjuk: angyalok koronázzák a szent szüzet, oldalán a legyőzött sárkány. A háttérben a lefejezés jelenete. Az ábrázolás típusa azért érdekes, mert a vértanuság jelenetét a szent képein [37](#) ritkán látni. Sajátságos, hogy éppen a szomszéd faluban, Csapodon, meg csak éppen a kivégzést látni, a sárkány egyáltalában hiányzik a festményen. A dénesfai kép szerzőségét illetőleg annyit lehet megállapítani, hogy a bécsi kör valamelyik jobb festője alkotta. Jelzése nincs. Festője közel állt Altomonte Mártonhoz, annak admonti Immaculata képén hasonló kis repülő angyal látható.^{[6\(75\)](#)} Magát a mestert természetesen nem hoznám kapcsolatba a képpel, mert ezek a kisebb barokk festők szabadon felhasználták egymás művészeti készletét. Az orgonakarzat négy szakaszra oszlik, középpütt az előugrás kagylószerűen van az alján kialakítva. Az orgonán barokk díszek. Az episztola oldalon nagy fából faragott oratórium nyúlik be a kápolna terébe. Ugyanott a sarokban kis rokokó konzol. Még egy gyengébb kép is függ a karzat alatt, a Szentháromság imádása, jelzése: „*Fr. Pich pinxit 1876.*“ Az oltár díszje a négy faragott rokokó gyertyatartó. A kegyeszek közül a rokokó rézmonstrancia és a hasonló korú bordázott talpú egyszerűbb kehely, a bécsi *F. S.* mester műve 1763-ból, érdemel említést.

A kastélyt hatalmas angolpark övezi. Közvetlen az épület mellett már hangulatos nagy tó tükrö fénylik, hatalmas tisztások, ősrégi fák, patak, hidak lépten-nyomon újabb és újabb lélekvidámító képről gondoskodnak.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / SOPRONVÁRMEGYEI VÁRAK, KASTÉLYOK ÉS NEMESI KURIÁK. / Csatkai Endre dr.: A dénesfai gróf Cziráky-kastély. / Das gräfliche Schloß Cziráky in Dénesfa (Komitat Sopron).

Das gräfliche Schloß Cziráky in Dénesfa (Komitat Sopron).

Die gräfliche Familie von Cziráky ist eines der ältesten Geschlechter des Soproner Komitates. Das Schloß dürfte ursprünglich ein Wasserschloß gewesen sein und wurde im 19. Jahrhundert wahrscheinlich durch Josef Hild umgebaut. Abb. 1. zeigt die Fassade vom Park gesehen, Abb. 2. Altar in der Hauskapelle, Abb. 3. Speisesaal, Abb. 4. Brunnen im Schloßhof, Abb. 5. Erinnerungskapelle an König Karl IV.^{[*\(76\)](#)} Das Schloß umgibt ein großer Park mit Teich.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / A SOPRONI MUZEUM KÖZLEMÉNYEI.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / A SOPRONI MUZEUM KÖZLEMÉNYEI. / Cs. K.: Gyűjteményeink gyarapodása az 1939. esztendőben.

Cs. K.: Gyűjteményeink gyarapodása az 1939. esztendőben.

A Városi Múzeum gyűjteményeinek múlt évi gyarapodása úgy számban, mint értékben egyaránt jelentősnek mondható. Szerencsés vételek, de ajándékozás révén is számos értékes, hézagpótló darabbal gazdagíthattuk tárainkat. Gyűjtésünk, mint az előző években is, elsősorban Sopron városára és Sopron vármegyére irányult.¹⁽⁷⁷⁾

Mint a múzeum életében fontos eseményről kell megemlékeznünk a Vághy-féle hagyaték birtokbavételéről. Néhai *Vághy Béla dr.* ny. városi tanácsos értékes családi régiségeinek egy részét végrendeletében a múzeumra hagyta. Az értékesebb darabok: Sokfiókos intarziás írószekrény a 18. század második feléből; vitrines írószekrény ugyanezen időből; remekbe készített szekrényke tükrös hátfallal, belső oldalain és a polcokon Napoleon életére vonatkozó, sokszorosító eljárással készült képecskékkel; az örökhagyó édesatyját ábrázoló olajfestmény és nagyanyjáról festett miniatűr-arckép; egész sor jelzett bécsi és egyéb porcellán a 19. század első feléből; magyar díszruhához tartozó ékszerkészlet.

Ókori régészeti anyagunk az egyházasfalui (Sopron vm.) La Téne-kori bronzlelettel (4 drb karperec, 3 drb gyűrű, 1 drb fibula), 1 drb római kori illatszertartó üveggel és 1 drb bronzgyűrűvel (mindkettő Sopronban került felszínre) továbbá egy, a Fertő medréből kikerült római kori, császárféjjel ékített kocsidísszel (1. kép) bővült.

1. kép.

Újabbkori régészeti gyűjteményünk gyarapodása igen öröndetes. Néhány fontosabb darabot külön is ismertetünk.

A barokk-rokokó szoba egyik főekessége most az a XVI. Lajos-korabeli fábólfaragott, aranyozott, sokfigurás kerettel ellátott falióra; ez egykoron néhai gróf Széchenyi Miklós püspök tulajdonában volt, s közvetve, jutányos vétel útján került a múzeum birtokába. A személyi vonatkozáson kívül különös becsére válnak az anatómiailag is kitűnően sikerült figurák, a tökéletes stílusegység és a hibátlan ó-arany zománc.²⁽⁷⁸⁾ Az egyik Vághy-örököstől megvásároltuk az elhunyt tulajdonában ³⁹volt berakott művű, kétajtós, nagyméretű ruhaszekrényt. A 18. század második feléből származik. Soproni családtól szereztük, vétel útján, a szoba hangulatának és jellegének teljesebbé tétele céljából az 1793-as évszámmal jelzett, intarziás lappal ellátott, faragott lábú asztalkát, továbbá két nádfonatú, faragott rokokó támlásszéket. Néhány művészi tökéletességű kis festett faszobor (2. kép), fali és álló gyertyatartó került még ebbe a szobába, vásárlás útján.

2. kép.

Az empire-biedermeier szoba részére egy soproni eredetű korai biedermeier ülögarnitúrát (6 szék, 1 pamlag) és egy kerek asztalt, továbbá egy ugyanezen időből való hatágú aranyozott facsillárt és egy háromágú empire-faligertyatartót vásároltunk; csere útján pedig egy, „Joseph Klenner in Oedenburg” jelzésű empire-állóórát szereztünk.

Céhtörténeti emlékanyagunkat is sikerült gyarapítanunk. Ajándékozás révén néhai Printz József soproni könyvkötőmester (1816–1907) cégjelvényének,³⁽⁷⁹⁾ könyvkötőpréseinek és a könyvtáblák vaknyomású díszítésére szolgáló bélyegzőinek jutottunk birtokába.

A régiségtári előszoba anyaga több sopronmegyei vonatkozású régi metszettel (várak, kastélyok képei) gazdagodott.

Lapidáriumunk részére a Somogyi-ház falából kibontott, korinthusi fejezettel ellátott, atlaszfigurás faltőpillért sikerült megszereznünk. A lebontott Tschurl-ház kertjében állott, urnás és kígyódíszes empirekút is a múzeum birtokába jutott: a kertben nyer majd végleges elhelyezést.

Éremtárunk fontosabb új szerzeményei: Soproni népszavazási bronz emlékérem Beck Ö. Fülöptől, néhány magyar személyi- (Berzsenyi Dániel, Trefort Ágoston, Rákosi Jenő) emlékérem és egész sor soproni

jelvény.

Címergyűjteményünk vétel útján Kollár Ádám történetíró (1718–1783) hártyalapra festett, egykorú nemesi címerével bővült.

Népies fajánsz-gyűjteményünk ajándékozás révén egy rábaközi, Szűz Mária színesen festett mellképével és színes virágokkal ékített kétfülű tállal és egy erdélyi, figurális és ornamentális díszítésű korsóval, [40](#)vétel útján pedig egy kékvirágos nyitrai korsóval gazdagodott. Néprajzi tárunk új szerzeményei közül kiemelendő még 16 darab hímes tojás és egy népies jellegű, 17. századi festett Madonna-faszobor.

A Széchenyi-szoba anyagának gyarapítására különös gondot fordítottunk. 35 darab új szerzeményt tudunk felmutatni. A legnagyobb magyart ábrázoló arcképek közül Eybl, Kriehuber és Senefelder⁴⁽⁸⁰⁾ kőrajzai a fontosabbak. Értékes a Széchenyi István édesanyját ábrázoló Grimm-féle kőrajz. Az első magyar országgyűlés megnyitásáról készült Borsos-Bettenkoffer-kőrajzot is sikerült megszereznünk. Két bisquit-porcellán Széchenyi-mellszobrot, egy bronzba öntött kisebb álló szobrot (Gábor Mátyás műve) és egy tömörezüst mellszobrocskát (eredetileg pecsétnyomó) iktathattunk a nagy férfiú szobrászi ábrázolásainak sorozatába. Az éremanyagot Szántó Gergely három Széchenyi-emlékérmével, egy Lóversenyi-emlékérmével (1865) és egy jelvénnel gazdagítottuk. Érdekes a Széchenyi István domborműví mellképével díszített ezüst övcsat.

Szakkönyvtárunkban a történelmi, a művészeti és a Soproniensia alcsoportok mutatnak fel nagyobb gyarapodást.

A múzeum egyes gyűjteményágai a felsoroltakon kívül még számos egyéb kisebb-nagyobb jelentőségű tárggyal gazdagodtak, úgy vétel, mint ajándékozás útján. Összes gyarapodás: 398 darab; ebből vétel 194, ajándék 203, csere 1 darab. Összértékben közel 6000 pengő.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Kisebb közlemények.

---

41 Kisebb közlemények.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Kisebb közlemények. / Romwalter Alfréd dr.: A soproni nyári egyetem.

Romwalter Alfréd dr.: A soproni nyári egyetem.

1940. évi előkészítésével kapcsolatban talán hasznos a visszapillantás az eddig lefolyt három tanfolyamra. A kezdeményezés alapelgondolása szerint ötéves forgóban a M. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem öt kara évenként váltakozva vezeti a tanfolyamot, de mindig úgy, hogy a központban álló kar jellegzetes tárgykörei mellett kapcsolatos tárgykörök is beleszövődnek az előadásrendbe. Az eddigi tapasztalás megmutatta, hogy a munkaterv ilyen alkata a szükséges tárgyi egységet és a változatosságot egyaránt biztosítja, sőt módot adott a soproni karra tartozó bányá-, kohó- és

erdőmérnök-továbbképzés megvalósítására is.

Az 1937. évi tanfolyam Műegyetemünk bemutatkozója és egyben a bányá- és kohómérnök továbbképző tanfolyam első kísérlete.

1938-ban a Mérnök-Építész-mérnöki Kar vezetett és az Országos Erdészeti Egyesület megvalósította az első erdőmérnök továbbképző tanfolyamot, dr. Tárczy-Hornoch Antal egyetemi tanár kezdeményezésére pedig a hazai geodétakar 22 vezéregyénisége a Nyári Egyetem keretében találkozóra gyűlt és ilykép gyakorlati értelemben megvalósult az első magyar geodéziai kongresszus. Ezeknek az első kísérleteknek sikerét a legvilágosabban az a tény bizonyítja, hogy a múlt (1939.) évben, a Gépész-Vegyész-mérnöki Kar vezetésével rendezett tanfolyam alatt, a hazai geodéták vezető személyiségei ismét itt találkoztak és az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület közreműködésével szép eredménnyel megvalósult a második bányá- és kohómérnök továbbképző tanfolyam. A bányászat erősen gépészeti és a kohászatnak egyformán gépészeti és vegyészeti jellege miatt ezúttal a továbbképző tanfolyam beolvadt a vezető kar tárgysorába. A műszaki tudományok benső kapcsolatának ilyen szemléltetése Műegyetemünknek, mint az alkalmazott tudományok egyetemének jellegzetes feladata és amidőn ezt munkálja, nemcsak a szakoktatást, a karközi kapcsolatokat, diplomáltjainak együttműködését szolgálja, hanem egyúttal az érdeklődők nagy körének mozgósításával a hazai belforgalomnak és Sopron nyári forgalmának is erős támogatója.

Sopron város közönsége már a Nyári Egyetem bölcsőjénél megértette, hogy ennek az intézménynek a támogatásával az ország és a maga érdekeit egyformán szolgálja, mert a közönség szívesen jár ide és ez a körülmény a kettős siker biztosítója. Valóban, az első három esztendő tanfolyamának statisztikája mutatja, hogy a rendeltetése és működés módja tekintetében egyaránt újszerű és törő metszett Nyári Egyetemünk műszaki előadásorozataival akkora közönséget szerzett, amely humanista irányú tanfolyamokon is ritkaság Európában.

A táblázatból kitűnik, hogy a múlt (1939) évi nyár nagy nemzetközi politikai feszültsége csak a nem soproni, vidéki hallgatók számát csökkentette, de az összlétszám 1938-al szemben mégis emelkedett.

42Hallgatóság	1937		1938		1939	
Soproni	404	81%	380	56%	563	66%
Budapesti	60	12%	181	26%	209	24%
Egyéb nem soproni	35	7%	106	15%	66	8%
Külföldi	1	–	17	3%	14	2%
Összesen	500	100%	684	100%	852	100%

Az idén a mezőgazdasági és állatorvosi kar vezeti a Nyári Egyetemet és az Országos Erdészeti Egyesület ebben a keretben ismét erdőmérnök továbbképző tanfolyamot rendez. A tárgyi egységet az alkalmazott biológiai tudományok, valamint a közös segédtudományok feltétlenül biztosítják, de nemcsak a vezető kar jellegzetes tárgyköreivel és az erdőmérnök továbbképző előadásokkal, hanem a segédtudományok révén az Egyetemünk többi karán művelt tárgykörökkel is. Ezért az idei tanfolyam a gazdatársadalomnak, valamint

részben a megelőző tanfolyamok szakközönségének is szól és bizakodunk, hogy a siker megint nagy lesz, méltó a gyorsan iparosodó országunk mindig haladó, és korszerű erdő- és mezőgazdaságához. Itt, a Kisalföld, a Fertő és hegyvidék határán, a nagy-, közép- és kisbirtok, a mezőgazdasági iparok, az erdészet, a bányászat, a halászat és vadászat, tehát az egész őstermelés gyűjtőpontjában várja az érdekelt szakközönséget és minden érdeklődőt az alkalmazott tudományok magyar egyeteme.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Kisebb közlemények. / Csatkai Endre dr.: Régi soproni színlapok magántulajdonban.

Csatkai Endre dr.: Régi soproni színlapok magántulajdonban.

Néhány tucat színlap a városi levéltárban és a múzeumban: ez egyelőre anyagunk. Az érdeklődés azonban megvan már e sárgult lapok iránt és így remélhető, hogy számuk idővel nőni fog. Az alább közlendő négy színlap *Szirányi Jenőné* úrasszony családi gyűjteményéből került elő. Eredetileg a *Boór*-család birtokában voltak.

A legrégebbről keltje 1800 március 9. A *Schrott*-társaság adja elő a következő című nagy, itt még nem adott varázsoperát: *Der Sternenkrantz* oder *Der Raubritter mit dem Stahlarme*. Szerzője *Müller Alajos*, zenéje *Fischer* „úrtól“ való. Ebből a színi évadból eddig még nem ismertünk előadást. Ez sem valami jelentékeny darab. A szereplők névsorában csupa ismeretlen nagyságok nevei. De érdekes a háromfelvonásos opera díszleteinek felsorolása: első felvonás: borzalmas földalatti sziklabarlang, vérfagyasztó várromok villámlásnak, mennydörgésnek közepette és félelmes szellemek jelenése, napos erdő, rablóbarlang; második felvonás: folyóparti vidék, parasztszoba, földalatti barlang; harmadik 43felvonás: romok ókori síremlékekkel, erdei táj, szoba a várkastélyban, földalatti barlang, erdő kelő holddal, áttetsző paradicsomi táj.

Nemkülönben érdekes az igazgató kérése a közönséghez: „Hohe Noblesse, verehrungswürdiges Publikum! Ich wage es, Sie bey der Vorstellung dieser vortrefflichen Oper um Ihren zahlreichen Besuch gehorsamst zu bitten, mit der aufrichtigen Versicherung, dass Sie ganz zufrieden das Theater verlassen werden. Ich that alles, was ich nur immer in meiner misslichen Lage thun konnte, um sowohl in Hinsicht der Dekorationen als auch des Kostums diese schöne Oper empfehlend zu machen. Hohe, Verehrungswürdige! verlassen Sie einen Unglücklichen nicht, Sie können vieles, ja alles zu meiner Rettung beytragen, wenn Sie anders mein Schicksal beherrzigen. O! ich bin zu sehr von Ihrer Güte und Menschenliebe überzeugt, als dass ich heute an die edle Bewohner Oedenburgs eine Fehlbitte sollte gemacht haben. Dieses hofft Dero allerunterthänigst dankbarster Schrott.“

Schrott igazgató nem valami nagy kegyben állt a soproni városházán. Két előadást kellett volna adnia a szegényház javára, de nem tette meg. Két nappal a színlap kelte után a tanács elutasította abbeli kérését, hogy a mai Széchenyi-téren arénát építhessen. A megokolás szerint az ilyesmi arra való, hogy a fiatalságot léhaságra szoktassa. Talán a téli előadásokból merítette a tanács ezt a véleményt.

A következő két színlap *Brandeis Ferenc* igazgatóságának idejéből való. Az egyik *Kotzebue* darabját hirdeti: *Das Schmuck-Kästchen* oder *Der Weg zum Herzen*. Ez volt az első előadása itt. A darabot kéziratból tanulták be, mert nyomtatásban még meg sem jelent. *Rothe Leopoldina* nevű színésznő választotta jutalomjátékául és pár sorban kellő tisztelettel meg is hívja a közönséget. A másik színlap ugyanennek az évnek végéről való: december 29-én a nézőtér kivilágításával, trombiták harsogásával és

dobszóval színre került: *Die Palläste in Russland* oder *Ehrgefühl und Vaterliebe*. Szerzője bizonyos *Reinbeck* szentpétervári tanár. A darabot szintén még kéziratból tanulták be. Tárgyát az egy évvel előtte befejezett napóleoni háborúból vette és műfajára nézve családi életkép volt. A *Denifle*-házaspár választotta jutalomjátékának. Érdekes a színlap befejező sora: „Bey meiner Vorgängerin hatte ich die Freude, zu sehen, dass die Anmerkung wegen den Loge-Schlüsseln überflüssig ist.“ Ez annyit jelent, hogy béreltszűnet lévén, a jutalmazandó színész kérni szokta a bérlőket, hogy páholyuk kulcsát bocsássák a rendelkezésére; ő azután eladta a helyeket a maga javára.

A negyedik színlap már újabb korba vezet. Kelte 1848. XI. 15. A színlap fején magyar címer. A darab címe: *Martin Luther* oder *Die Weihe der Kraft*. Szerzője, a német romantikus irodalom egyik érdekes alakja, *Werner Zakariás*, akkor már éppen 25 éve halott volt. Darabja is közel félszázadja járta a német színpadokat. A soproni közönség azonban még nem ismerte. A szerző személye nem volt épp közömbös. Az eredetileg protestáns lelkész később buzgó katolikus pap lett és mint Batthyány Miklósné Széchenyi Franciska nagy bálványa, Pinkafőn 44 is élt egy darabig. A Luther-darabot még protestáns korában írta. Tárgya nem nagyon érdekelte a katolikusokat, a szerző vallásváltoztatása miatt pedig egykori felekezete nem vonzódott a darab iránt. A színingazgató azonban, gondolván, hogy 1848 mégis csak megváltoztathatta a nézeteket, színre hozta és nem habozott a rendezés meglepetéseivel a színlapon is felfokozni az érdeklődést. Így Károly császár, a választó fejedelmek és a német lovagrend tagjai lóháton jelentek meg a színpadon. Azonkívül *Heigel Róza* kedvelt művésznő jutalomjátékaképpen tüzték ki a darabot. Ekkoriban félhétkor kezdték az előadást.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Kisebb közlemények. / ry.–: Attila köve, Attila-kút.

ry.–: Attila köve, Attila-kút.

Szentgyörgy községben (Kismartoni járás) egy kútnál áll egy 16 láb magas kőemlék; ezt a régi népmonda *Attila kövének* nevezi. A monda szerint ennél a forrásnál vette volna fel „ama világostora“ a keresztséget.

Esterházy Pál herceg ezt a követ 1834-ben megvizsgáltatta és ekkor megállapították, hogy a felírásból csak az első sor maradt meg, s ez így szól: *M. Attilius Attiliae VX*.

A kő felső részében látható két domborművű emberi mellkép, a töredékes felírás és a kő külső alakja kétségtelenül azt bizonyítják, hogy ez az emlék római sírkép, amelyet egy pannóniai hős, hihetőleg *Attilius Hister*, emelt elhalt hitvese emlékének. Ez *Claudius* római császár uralkodása idején Kr. u. 41–54 esztendőök körül Pannóniában prefektus és a 13. római német ezred vezére volt. (Sándorffy Sándor: Sopron megye leírása. 1837.)

A kutat a községbeliek „Attila-kút“-nak nevezik. Kitűnő vizet szolgáltat és bár minden háznál van kút, a lakosság vízszükségletét innen viszi. Hogy mennyire bőséges lehet a kút vízszolgáltatása, mutatja az a körülmény, hogy elfolyó vize a községben levő egyik malmot hajtja.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Kisebb közlemények. / Thier László: Sopronmegyei adalék a holicisi fayence magyarországi elterjedéséhez.

Thier László: Sopronmegyei adalék a holicsi fayence magyarországi elterjedéséhez.

Ismeretes, hogy az 1743 körül alapított holicsi (Nyitra m.) fayencegyár működésének virágkora az 1750–1790. évek közti időszakra esik. A holicsi fayence történetét részletesen még nem tárta fel a magyar kutatás, noha ez iparművészetünk történetének egyik legérdekesebb fejezetét képezné.

A holicsi fayence magyarországi elterjedésére a gróf Viczay-Héderváry-család osztályegység iratai az 1768–70. évekből szolgálnak adattal. (Kézirat a szerző gyűjteményében.) Ugyanis a *nagylozsi* (Sopron m.) Viczay-kastélyban 1768. május 21-én készült leltárban többek között szerepel 1 darab *Holicsi Kaffe Kánn*a, azután 1 darab *Hasonló Czukor Pixis* (l. kézirat 89. l.). A *dasztifalvai* (Sopron m.) *palotában* 16 darab *Holicsi Csipkés Tányér*-t (i. h. 93. l.), a *rárói* (Győr m.) kastélyban 10 darab *Holicsi kétfülű födeles Tál*-at és 133 darab *Öregh Holicsi Tányér*-t (i. h. 101., 133. l.) említ a leltár. Kár, hogy a leltárak e holicsi tárgyakat *tüzetesebben* nem írják le. Feltűnő azonban, hogy a jegyzék a fayence-tárgyakat 45a többi kerámiai tárgytól mindig megkülönbözteti. Ez arra vall, hogy a holicsi gyár készítményeit már akkor is, tehát elég korán, megbecsülték. Adataink egyúttal a 18. századi sopronmegyei műgyűjtésre is fényt vetnek.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Kisebb közlemények. / Cs. E.: Ferenc József látogatása Nagycenken.

Cs. E.: Ferenc József látogatása Nagycenken.

A nagycenki kastélyról szóló cikkemben (Soproni Szemle, 3. évf., 321. l. 1939) említtem, hogy 1843-ban Ferenc József 13 éves korában két testvérével útba ejtette Széchenyi István rezidenciáját. Mivel a Világ c. egykorú lap a tudósításában mindenhol megemlíti a házigazdát, csak ebben az esetben nem, arra következtettem, hogy Széchenyi nem volt otthon a vendégfogadásnál. Östör József dr. úr azonban figyelmeztet rá, hogy feltevésem téves. A „Legnagyobb Magyar“ naplójából ugyanis kitűnik, hogy már előző nap előkészületeket tett a fogadására, magáról a nagy napról pedig ezt írja: „Es kommen die E. nach Zinkendorf. Hören die Messe. Gehen nach Forchtenstein.“ (Széchenyi naplói. V. 762. l.)

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Soproni irodalom.

Soproni irodalom.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Soproni irodalom. / Házi Jenő: Sopron középkori egyháztörténete(Győregyházmege multjából. IV. 1.). Sopron, 1939. 8°. VIII + 381 l.

Házi Jenő: Sopron középkori egyháztörténete(Győregyházmege multjából. IV. 1.). Sopron, 1939. 8°. VIII + 381 l.

Házi Jenő munkája mögött több mint két évtizedes várostörténeti kutatás áll. Nem emelnék ki külön ezt a

tényt, ha helytörténeti irodalmunkban nem az alapos levéltári kutatás hiányoznék legjobban. Minden eddigi soproni feldolgozással (Póda, Payr) szemben Házi Jenő munkájának ez az elvitathatatlan érdeme. Éppen Házi Jenő munkája igazolja e sorok íróját, aki ezen a helyen a helytörténet helyes értelmezése, az alapos levéltári kutatás érdekében többször emelt szót s helytörténetírásunk megújulásának alapfeltételül a forráskutatás lehető legalaposabb elvégzését jelölte meg.

Házi Jenő eddigi munkásságát – s itt elsősorban a városi okmánytára gondolunk – a legapróbb részletekbe hatoló alapos munka jellemzi. Egyháztörténetéből sem hiányzik az egyházi életnek legapróbb, felkutatható részlete, adata sem. A szerző nem annyira szellemtörténeti összefüggéseket puhatol ki, mint inkább a vallási életnek külső, megfogható, anyagi vonatkozásait tárja fel. Könyve a Sz. Mihály-plébánia-templom plébánosainak élettörténetével kezdődik s fejezetenként sorra veszi Sopronnak és jobbágyközségeinek templomait, kápolnáit, a Sz. János-lovagrendet és a plébániai iskolát. Két összefoglaló fejezet a győri püspökök és a város viszonyáról, a vallásos életről és az erkölcsi állapotokról zárja le az egyháztörténetet, amelyhez a szerző részletes név- és tárgymutatót csatolt. A függelékben három eddig kiadatlan leltárt közöl.

Mollay Károly dr.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Soproni irodalom. / Heimler Károly: Sopron belvárosa (Sopron műemlékei I.). Sopron, 1939. 4° XVI + 181 l.

46 Heimler Károly: Sopron belvárosa (Sopron műemlékei I.). Sopron, 1939. 4° XVI + 181 l.

1930-ban *Kapossy János Frey Dagobert* könyvének (Das Burgenland. Seine Bauten und Kunstschatze. Wien, 1929) megjelenése után megrázó erővel mutatott rá arra, milyen veszélyt rejt magában, ha a régi és a csonka haza műemlék-topográfiáját nem mi magunk csináljuk meg (Magyar Szemle 1930). Ráadásul még 1932-ben az „Österreichische Kunsttopographie“ 24. köteteként *Csatkai Endre és Frey Dagobert* szerkesztésében megjelent Kismarton és Ruszt, valamint környékének műemlék-topográfiája (Die Denkmale des politischen Bezirkes Eisenstadt und der freien Städte Eisenstadt und Rust) is. E kiadványokkal egyenértékű magyar munkákat eddig bizony nem állíthattunk szembe. Csatkai Endre Sopron vármegye műemlékeiről szóló három kis kötetének a szerző hibáján kívül megvan az a fájdalmas hiánya, hogy képanyag tekintetében az osztrák kiadványoknak nyomába se ér. Pedig a műemlék-topográfia képanyag nélkül annyi, mint az okmánytár közölt források nélkül. A Heimler Károly szerkesztésében most megindult sorozatnak ez a körülmény ad különös jelentőséget.

Csányi Károly-nak Sopron építészeti jellegéről írt bevezetése után *Becht Rezső* ismerteti a sorozat művelődéstörténeti jelentőségét, majd *Mihályi Ernő* magáról az első kötetről, a belvárosnak műemlékeiről szól összefoglalóan. Ezt egészíti ki a mű végén közölt magyarító képjegyzék, mely a képek sorrendjében közli a műemlékek legfontosabb adatait és leírását. Mindez azonban holt betű maradna, ha nem látnók ott *Diebold Károly* 163 egészlappos mesteri felvételét. Az elkövetkezendő évek kutatásai a magyarító szöveg egyik-másik helyén még változtatni fognak, a képanyag azonban a mű állandó értéke marad. A be nem avatott nem is sejti, mennyi gond és mennyi szív kellett ahhoz, hogy ez a munka így létrejöhessen; hány éven keresztül figyelte a szerkesztő és a fényképész műemlékeinken a fény és árnyék játékát, míg a legszebb megvilágítást megörökíthették; mennyi szeretettel készült a soproni Röttig-Romwalter nyomdában a próbanyomatok sorozata, hogy a kapualjak sötétjének ereje, a napsütötte köcsipkék finomsága el ne vesszék. A könyv minden szépségénél azonban szebb a soproni kultúrának az az odaadó, nemes szeretete, amellyel a szerkesztő, a munkatársak, a fényképész és a nyomda soproni szívükről ismét tanubizonytságot

tettek. A Soproni Városszépítő Egyesület fennállásának 75. évében szebb jubileumi emléket nem is állíthatott volna magának.

Mollay Károly dr.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Soproni irodalom. / Kolb Jenő: Régi játékkártyák. (Hungária-könyvek 6). Budapest, 1939. n 8°, 80 l.

Kolb Jenő: Régi játékkártyák. (Hungária-könyvek 6). Budapest, 1939. n 8°, 80 l.

A soproni származású szerző helyi játékkártyáinkról és kártyafestőinkről egyízben már beszámolt. (Soproni Szemle II., 52. ll.) Ezeket az adatokat most a játékkártya európai történetének összefoglalásában értékesíti. Magyarországon ugyanis, Pest-Budát kivéve, Sopronban mutatható ki a legtöbb kártyafestő. Ez a jelenség abban leli magyarázatát, ⁴⁷ hogy a keleti eredetű s Európában valószínűleg Franciaországból a 14. század folyamán elterjedő kártyát a Nyugat egyéb vívmányaival együtt, Sopron is hamarosan átvette. A kártya magyarországi elterjedéséről a szerző csak annyit mond, hogy „Kapisztrán János korholó prédikációiban találkozunk vele 1450 körül“ (23. l.), pedig a kártya hazai elterjedésére soproni adatunk van.

A 15. század közepén Sopronban a kártya már annyira elterjedt, hogy a város közgyűlése 1455-ben a város egész területén eltiltotta a kártyajátékot. Ugyanakkor a játékosoknak 72–72 dénár, a háztulajdonosoknak, akik házukban a játékot megengedték, 1 font dénár bírságot helyezett kilátásba. (Házi Jenő: Sopron sz. kir. város tört. II., 2. Sopron, 1931. 173–4. ll.) Jellegzetes középkorvégi jelenségnek kell tartanunk, hogy a középkori életformák bomlásának a kezdetén ez a szigorú rendelkezés is hiábavalónak bizonyult. Huszonkét évvel később, a szabólegényeknek, a városi bírói ítéletkönyvben (144. l.) 1477-ből ránkmaradt céhszabályzata ugyanis már megengedi a játékot: *Item wer in unserer pruederschafft hie arbit, der sol nicht hoher spilenn wen XIII spil vmb ein groschenn..., ader wo er vber mer gelt spiltt, der ist verfallen I virdung wachs* (Városi levéltár. Lad. IX et I nr. 3). Ez az adat művelődéstörténeti jelentőségén túl a középkori életfelfogásnak lényeges megváltozását tanúsítja.

A szerző az eddigi irodalom alapján a játékkártya stílustörténetét írja meg s ehhez az ízlésesen kiállított bibliofil könyv 80 színes hasonmása nyújt művészi keretet. A könyvet a Magyar Bibliofil Társaság 1939. évi könyvversenyén az év legszebb magyar könyvének minősítette.

Mollay Károly dr.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Sopron bibliográfiája.*

Sopron bibliográfiája.*⁽⁸¹⁾

Anonym: Rejtett nyomdhelyel megjelent magyar könyvek a 18. században. (Magyar Könyvszemle, 1939. 2. füz., 150. l. Payr Sándor [†] levele halála előtt pár nappal.)

Bán János: Sopron újkori egyháztörténete. Győregyházmege multjából. (4. sz., 2. rész, 485. l., Sopron,

Székely és társa, 1939.)

Becht Rezső: Város és erdő. (Soproni Szemle, 3. évf., 4. sz., 189–194. l. 1939.)

Belitzky János: Sopron vármegye középkori története bírálatahoz. (Soproni Szemle, 3. évf., 5/6. sz., 354. l. 1939.)

Berecz Dezső: Moller Ede. 1853–1882. (Soproni Szemle, 3. évf., 5/6. sz., 328. l. 1939.)

Bergmann Pál: Sopron városfejlesztési terve. (Soproni Szemle, 3. évf., 4. sz., 211–231. l. 1939.)

– 48 Sopron városfejlesztési tervének főbb irányelvei. (A Magyar Mérnök és Építész Egylet Közlönye, 1939. VIII. 23. 27–30. sz.)

Csatkai E. dr.: Egykorú tudósítás Sopron, 1705. évi ostromáról. (Soproni Szemle, 3. évf., 4. sz., 259. l. 1939.)

– Százéves-e Sopronban a hivatalos nyelv? (Sopronvármegye, 41. évf., 201. sz. 1939. IX. 3.)

– Soproni szalonélet az 1840-es években. A Csáky-grófok háza, mint a demokratizmus előharcosa. (Soproni Hírlap, 25. évf., 211. sz. 1939. IX. 16.)

– A Füredi-ház a Várkerületen. (Sopronvármegye, 1939. VIII. 6.)

– A Virág völgy multjából. (Sopronvármegye, 1939. VIII. 13.)

– A régi soproni piac. (Sopronvármegye, 1939. VIII. 20. és 27.)

– Két barokkház a Templom-utcában. (Sopronvármegye, 1939. IX. 10.)

– Régi soproni iparágok. Mázolók és lakkozók. (Sopronvármegye, 1939. IX. 17, 24.)

– Egy régi soproni ház beszél... Kolostor-utca 1. (Új Sopronvármegye, 1939. X. 4.)

– Séta a régi Kurucdombon. (Új Sopronvármegye, 1939. X. 22.)

– A fertőrákosi püspöki kastély. (Soproni Szemle, 3. évf., 4. sz., 249–254. l. 1939.)

– Széchenyi-műemlékek Nagycenken. (Soproni Szemle, 3. évf., 5/6. sz., 316. l. 1939.)

– Soproni apróságok Széchenyi naplóiban. (Soproni Szemle, 3. évf., 5/6. sz., 339. l. 1939.)

– Rudolf Ágoston házjegye a Szeder-utcában. (Soproni Szemle, 3. évf., 5/6. sz., 344. l. 1939.)

– Séták egy rég eltűnt soproni temetőben. (Új Sopronvármegye, 1939. X. 29, 31, XI. 5, 12.)

– Az előkapui Szinay-ház mesél a multjáról. (Új Sopronvármegye, 1939. XI. 26.)

– A régi soproniak természetszeretete. (Új Sopronvármegye, 1939. XII. 10.)

– Tűnt zenék és muzsikások nyomában... Zenei emlékhelyek Sopronban. (Új Sopronvármegye, 1939. XII. 24.)

– Északiak Sopronban, soproniak északon. (Új Sopronvármegye, 1940. I. 21.)

– Egy sopronmegyei biedermeier festő a finnekről és oroszokról. [Kerpel Lipót 1817–1880.] (Soproni Hírlap, 1940. I. 4.)

– A mi Lehárjaink. (Új Sopronvármegye, 1940. I. 28.)

Csipkés Kálmán: Régi soproni cégérek. (Soproni Szemle, 3. évf., 4. sz., 240–249. l. 1939.)

– A múzeum Széchenyi-szobája. (Soproni Szemle, 3. évf., 5/6. sz., 338. l. 1939.)

Endrédy Zoltán Sándor: Egy elfelejtett sopronmegyei költő. Kerényi Olaf könyve Nagy János szanyi plébános életéről és irodalmi munkásságáról. (Sopronvármegye, 1939. IX. 16.)

49 *Edelényi Béla*: Brennbergbánya. (Kogutovitz Károly Emlékkönyv, 381–387. l. Földrajzi Intézet, 1939. Szeged.)

- Fazakas Sándor*: „Treu und redlich gedient...“ 100 éve, hogy Sopronban katonáskodott Petőfi Sándor. (Új Sopronvármegye, 1940. I. 21.)
- Friedrich, Ferdinánd*: Wirtschaftsbürger-Hochzeiten vor 50 Jahren. 1890–1940. (Oedenburger Zeitung, 1940. I. 13.)
- Gantner Antal*: Petőfi Sándor katonáskodása Sopronban száz évvel ezelőtt. (Soproni Hírlap, 25. évf., 201. sz. 1939. IX. 3.)
- Gárdonyi Zoltán dr.*: Egy esztendő soproni muzsikája. (Soproni Szemle, 3. évf., 4. sz., 261. l. 1939.)
- (*g. l. dr.*): Tető alatt áll az új csepregi templom. Kibővítették Csepreg történelmi templomát. (Új Sopronvármegye, 1939. XI. 29.)
- Glózer László dr.*: Csepregi bűnügyi krónika anno 1636–39. (Új Sopronvármegye, 1939. XII. 24.)
- Graf Samu*: Egy és más Töpler Kálmánról. (Új Sopronvármegye, 1939. X. 15.)
- vitész Házi Jenő dr.*: Sopron középkori egyháztörténete. (Győregyházmegye multjából, 4. sz., 1. rész, 8°, 381 p. Sopron, 1939. Székely és T. ny.)
- Illyés Gyula*: A magyar fajta. Kapuvári típus. (Tükör, 1939, 9. sz., 648. l.)
- Kiss Béla*: A soproni népszavazás. (Nyugati Őrszem, 3. évf., 2. sz. 1939.)
- Kolb Jenő*: Régi játékkártyák. (8°, 79. l., 80 színes hasonmással. Hungária-könyvek 6. Budapest, 1939.)
- Lauringer Ernő*: Széchenyi István gróf az érmészetben. Soproni Szemle, 3. évf., 5/6. sz., 302. l. 1939.)
- Legény János*: Levél Sopronból. (Vezércikk. Nemzeti Ujság, 1939. VI. 27.)
- Lendvai Ferenc*: Sopron történelmi multja és vendégforgalmi jövője. („Országjárás“, 1939. XII. 22.)
- Lyka Károly*: Magyar művészet. 1800–1850. (Budapest, Singer és Wolfner, 1939.) Soproni és sopronmegyei művészek: Alconiere, Altenkopf, Bernwaller, Dorfmeister, Ehrlinger, Ertl Antal, Hild Ferdinánd, György Vencel, Kerpel Lipót, Kozina Sándor, Köpp Farkas, Kugler János, Kühnel Pál, Lux Katalin, Markó Ferenc, Mayr Mihály, Maurer Ignác, Molitor József, Novák János, Pálmay C., Stark János, Steinacker Károly, Storno Ferenc, Töpler Ottó és Wilfing József. (Lásd a tárgymutatót és irodalmat.)
- L. v. C.*: Zur Neusiedler-Frage. (Oedenburger Zeitung. 72. évf., 201. sz. 1939. IX. 3.)
- M. A.*: Sopron első magyar színészei: líceumi diákok. (Nyugati Őrszem, 3. évf., 1. sz. 1939.)
- Mollay Károly dr.*: Sopronvármegye középkori történelmének nyelvészeti és történeti kérdései. Szélfjegyzetek Belitzky János könyvéhez. [Sopron vármegye története.] (Soproni Szemle, 3. évf., 4. sz., 232–239. l. 1939.)
- Mosca, Rodolfo*: L'Italia et la questione dell' Ungheria Occidentale. Estratto dalla Corvina Rassegna Italo-Ungherese. [A nyugatmagyarországi kérdés története a soproni népszavazásig.] (Budapest, 8°, 43. l.) 1939.

Németh Sámuel: A magyar Sopron multjából. Líceumunk hivatása a magyar nyelv ügyében. (Nyugati Őrszem, III. évf., 2. sz. 1939.)

50 *Östör József*: Tévedések, ferdítések. Széchenyi István tudóstársasági alapítása. Magyar nyelvtudása. Állítólagos gögje. Újabb a Karolina-ügyben. (Soproni Szemle, 3. évf., 5/6. sz., 274. l. 1939.)

Radó István: Adat az 1812-i soproni bortermésről. (Soproni Szemle, 3. évf., 4. sz., 260. l. 1939.)
– A soproni Széchenyi-könyvtár. (Soproni Szemle, 3. évf., 5/6. sz., 340. l. 1939.)

Siklóssy László: Magyar országházak. [A soproni országgyűlésekről. A Zöld-ház képével.] (Tükör, 9. sz., 691–692. l. 1939.)

Somogyváry Gyula: És Sopron választott. (Soproni Hírlap, 26. évf., 285. sz. 1939. XII. 16.)
[Népszavazásról.]

Soós Imre: A sopronmegyei községtörténetírás forrásai. (Folytatás. Soproni Szemle, 3. évf., 4. sz., 204–210. l. 1939.)

Sopron műemlékei. I. Belváros. Csányi Károly előszavával. Becht Rezső és Mihályi Ernő dr. közreműködésével szerkeszti: Heimler Károly dr. (Diebold Károly 163 felvételével. 4°, XVI + 181 p. Sopron, 1939. Röttig-Romwalter Nyomda R.-T.)

Stevenson Sylvia: Ride to Battle. [Soproni vonatk.] (8°, 276 l., több kép. Geoffrey Bles, London, 1939.)

Szabó J. István: Képek a csornai rk. Jótékony Nőegylet 40 éves multjából. (Soproni Hírlap, 1940. I. 3.)

Szemző Piroska: A magyar kölcsönkönyvtárak kezdetei. Magyar Könyvszemle, 1939. 2. füz., 165–175. l. Soproni kölcsönkönyvtárakról 176., 168., 171. l.)

Tábor Pál dr.: The Real Hungary. [Az igazi Magyarország. Sopron város ismertetése.] (London, 1939.)

Thier, Ladislaus: Ein bürg. Handschuhmacher verkauft seinen Hausanteil an die Gräfin Esther Viczay. Ein Alt-Soproner Dokument. (Oedenburger Zeitung, 1939. XII. 23.)
– Széchenyi-émlékek. Szemelvények egy soproni magángyűjteményből. (Soproni Szemle, 3. évf., 5/6. sz., 309. l. 1939.)

Verbényi (Veszélka) László dr.: A soproni rajziskola története. (Soproni Szemle, 3. évf., 3. sz., 195–203. l. 1939.)
– Terv soproni iparegylet alapítására 1848-ban. (Soproni Szemle, 3. évf., 5/6. sz., 259. l. 1939.)
– Különös hang a régi Sopronról. (Soproni Szemle, 3. évf., 5/6. sz., 343. l. 1939.)

Viszota Gyula dr.: Széchenyi István naplói. (Szerk. és bevezetéssel ellátta... VI. köt. Budapest, M. Történelmi Társulat, 1939.) [LXXVI. l. s. k. Sopron-vasi szederegyletről. Sok említés történik a Sopron és Bécsújhely közt építendő vasútról. Tschurl Edéről, Hofer Péterről, a városban élő mágnásokról és katonatisztekről.]

Thirring Gusztáv dr.: Sopron halandósága II. József korában. (Soproni Szemle, III. évf., 4. sz., 255. l. 1939.)
– A Széchenyi-család soproni házai. (Soproni Szemle, 3. évf., 5/6. sz., 289. l. 1939.)
51 – Adalék a soproni Széchenyi-irodalomhoz. (Soproni Szemle, 3. évf., 5/6. sz., 359. l. 1939.)

- A régi „Soproni Állatvédő Egyesület“ történetéből. (Természet- és Állatvédelem”, III. évf., 3/4. sz. Sopron, 1939. dec.)
- Sopron. (Pester Lloyd, 1939. XII. 10.)
- Soproni és debreceni tanulságok nyári egyetemi szemináriumok idegenforgalmunk fejlesztéséért. („Országjárás“, 5. évf., 17. sz. 1939. IX. 15.)
- Strandbäder und Erholungsheime am Meere der Wiener. Reinhardt erzählt von seinem Riesenprojekt zum Ausbau des Neusiedler Sees. (Kleine Volkszeitung, 85. évf., 217. sz. 1939. VIII. 9.)
- Dr. Töpler Kálmán †. Nekrológ. (Új Sopronvármegye, 1939. X. 13.)
- Gymnasialdirektor Urban Darvas † 3. Jan. 1912. Alt-Soproner Chronik. (Oedenburger Zeitung, 1940. I. 3.)

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Szerkesztői üzenetek.

Szerkesztői üzenetek.

S. V. dr., Budapest. Eddig a Magyar Kulturszemle januári számában, az Országjárás 6. számában és a helyi lapokban jelent meg ismertetés.

U. R. dr. Budapest. Rövidesen az idegennyelvű kiadások is megjelennek.

Dr. Ö. J. Köszönjük szíves értesítését a nagycenki Széchenyi-szoborra vonatkozólag, hogy azt t. i. nem a vármegye állíttatta, hanem Széchenyi Béla gróf. A Canova-Beatrice-szoborra legközelebb visszatérünk.

Olvasónknak, Kismarton. Azt az értesítést, hogy Kismarton város a Legnagyobb magyarért 1860 május 19-én a kismartoni városi székesegyházban tartott gyászistentiszteletre szóló meghívót a kismartoni Hayd-múzeumban ereklyeként őrzi, megnyugvással vettük.

Budapesti előfizető. „Sopron műemlékei“ bármely könyvkereskedésben részletfizetéssel is kapható.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Előfizetőink szíves figyelmébe.

Előfizetőink szíves figyelmébe.

E számunkhoz csekklapot mellékelünk, szíveskedjenek az előfizetési díjat mielőbb befizetni. A mai súlyos helyzetben nagy nehézségekkel kell megküzdőnk, lapunk célkitűzéseit csak fokozott támogatással tudjuk szolgálni.

**52 SOPRONER RUNDSCHAU
HEIMATBLÄTTER
KULTURHISTORISCHE ZEITSCHRIFT**

Erscheint: vierteljährig.

Herausgeber: Stadtverschönerungsverein Sopron (Ödenburg), Ungarn.

–
HAUPTSCHRIFTLEITER:

Dr. HEIMLER KÁROLY.

Schriftleitung: Sopron, Kölcsey Ferenc-Gasse 1.

–
VI. Jahrgang 1940. – Folge 1.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / Előfizetőink szíves figyelmébe. / Inhalt des vorliegenden Heftes

Inhalt des vorliegenden Heftes

(Mit deutschem Resümé.)

1.	<i>Geleitwort</i> zum vierten Jahrgang	1
2.	<i>Verbényi (Veszélka) L.</i> : Die Geschichte der Zeichenschule in Sopron, VI. (Schluß)	3
3.	<i>Schindler, A.</i> : Stadtrandsiedlung	11
4.	<i>Storno, M.</i> : Von einigen alten Kirchen aus dem Soproner Komitat	17
5.	<i>Thier, L.</i> : Beiträge zur Geschichte der Musikkultur in Sopron	26
6.	<i>Tompos, E.</i> : Zur Frage über die Wohltäterfamilie der Benediktinerkirche zu Sopron	30
7.	<i>Csatkai, E.</i> : Das gräfliche Schloß Cziráky in Dénesfa	32
8.	<i>Mitteilungen des Museums:</i>	
	<i>Cs. K.</i> : Zunahme unserer Sammlungen im Jahre 1939	38

9.	<i>Kleine Mitteilungen:</i>	
	ry: Attila-Stein und Attila-Brunnen	44
	Thier L.: Beitrag über die Verbreitung des Holicser-Fayence im Komitat Sopron	44
	Cs. E.: Franz Josefs Besuch in Nagycenk	45
	Soproner Schrifttum	45
	Bibliographie von Sopron	47

A szerkesztésért és ügyvitelért felelős: *dr. Heimler Károly*, Sopron.

Röttig-Romwalter Nyomda R.-T., Sopron.

1940. IV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM / HIRDETÉS

HIRDETÉS

Még kapható
SOPRON MŰEMLÉKEI
 című sorozatos munka első kötete a
BELVÁROS
163 egészoldalas felvétellel

*

A műnyomópapíron nyomott 31×23 cm nagyságú,
 leggondosabb kiállítású, félbörkötésű

mű ára 16' – pengő.

Kedvező fizetési feltételek.

*

Kapható minden könyvkereskedésben és a Soproni
 Idegenforgalmi Irodában (Várkerület 44, tel. 379).

*

Legszebb ajándék ifjúnak, öregnek!
 Sopron minden barátja megveszi e könyvet.

Hackstock Károly

vaskereskedés, Várkerület 74. Telefon 33

Tűzhelyek, kályhák, zománcedények, építési anyagok!

Sopron topográfiája

Szerkesztő:

Heimler Károly dr.

Nélkülözhetetlen tájékoztatója hivataloknak és vállalatoknak!

Kapható minden könyvkereskedésben és
a Röttig-Romwalter Nyomda Rt.-nél Sopron, Deák-tér 56

Pannonia-Szálló

a város központjában.

Telefonszám 80.

Hideg és meleg folyóvíz

Központi fűtés

Garage

Klubhotel

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank

Alapított 1841-ben kelt királyi szabadalomlevéllel.

Bármely ügyben készséggel ad felvilágosítást.

Alaptőke és tartalékalapok

64,100.000 pengő.

Soproni fiókja: Várkerület 117. szám

Telefonszám: 92-132 – Sürgőny cím: COMMERZ

Soproni Takarékpénztár

a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank leányintézete

Sopron, Széchenyi-tér 19

Alapított 1842 – Telefonszám 23

Kölcsönöket folyósít ház- és földingatlanokra.
Betéteket legjobban gyümölcsöztet.
Foglalkozik a banküzlet minden ágával.
Minden ügyben díjmentesen felvilágosítással szolgál.

16 SOPRONI KÉP

Eredeti linoleummetszetek, ízléses mappában, most jelent meg *Mende Gusztáv* és neje *Lándori Angela* feldolgozásában.

Kapható a Schwarz-féle könyvkereskedésben Várkerület 67 és a művésznél: Bécsi-utca 18.

Bolti ára 5 pengő.

„HUBERTUS“-VADÁSZLAK

Sopron legszebb kirándulóhelye!

Gyönyörű kilátás az Alpokra.
Téli-nyáron nyitva.

Nyaralásra kiválóan alkalmas!

Vasárnap és ünnepnap, valamint az előző napokon rendes autóbuszjárat.
– Teljes napi penzió négyzeri étkezéssel P 5.50.

Telefonszám 633

Tómalom Strandszálló

Étterem, penziórendszer. Polgári árak!

Egész éven át nyitva!

Strandfürdő, csónakázás. Autóbuszjárat a városba és a Lövérékbe.

Tulajdonos Kovács Vince

Telefon 152

Az új villamos árszabás mellett érdemes a

Lövérékben

villamos rezsót, tűzhelyet, vasalót, hőtárolót és szivattyút alkalmazni.

***Az új gáztarifa pedig a
városbeli konyhák és fürdőszobák üzemét teszi olcsóvá!***

Mindig nivós műsor a Városi Moziban!

Telefon 424

LŐVÉR-SZÁLLÓ

Elsőrendű szálloda a tizezer holdas városi erdő közvetlen közelében.

110 szoba
Központi fűtés
Hideg és meleg folyóvíz
Lift
Garázs
Bar
Tennis pályák

Bérlő: **Horváth Imre**
Telefon 622 és 714.

Minden házban igazi öröm a családi sör!

Rauner Mihály

Nemzetközi szállítmányozási vállalat
Hivatalos vasuti szállító

Bútorszállítás
Raktározás
Fuvarozás
Elvámolás

Sopron, Manninger-út 8–10
Kirendeltségi irodák Sopron déli p. u. és Gysev. p. u. raktárépületeiben.
Sürgőnycím: Rauner, Sopron. Telefon 577 és 900

Sopronban

elég nagy távolságok vannak ahhoz, hogy mindent gyalog nem lehet megtenni. Ezért
utazzék autóbusszon vagy autón.

Elegáns személyautók bel- és külföldi túrákra rendelhetők az Idegenforgalmi Irodában, Várkerület 44.

Telefon 379.

Autóbuszkirándulások rendezése.

SCARBANTIA

HELYTÖRTÉNETI ADATOK SOPRON ÉS SOPRON VÁRMEGYE MULTJÁBÓL GESCHICHTLICHES AUS SOPRONS UND DES KOMITATS VERGANGENHEIT

A *Scarbantia*-könyvek a soproni helytörténeti kutatás elmélyítését szolgálják. A Soproni Szemlének ez a testvérvállalkozása elsősorban *nagyobb* tanulmányokat közöl önálló számokban, amelyeknek értékét ritka képek, okmányok, érmek stb. művészi kivitelű hasonmásai emelik. Bibliofil kivitelüknel és értékes tartalmuknál fogva minden igaz soproni könyvtárának díszére válnak. Ezekből az értekezésekből idővel a régi Sopronnak és az ősi megyének kulturális élete tárulna elénk. *Ezért minden soproni támogassa a Scarbantiát!*

Eddig megjelentek:

1. *Thier László*: Adatok az 1849 június 13-iki csornai ütközet történetéhez. (2 műmelléklettel.) P 1'–
2. *Dr. Csatai Endre*: Idegenek a régi Sopronról. Levéltöredékek, régi útinaplók 1487–1841. (10 műmelléklettel.) P 4'–
3. *Dr. Björn Collinder*: A leghívebb város. (Báró Podmaniczky Pál dr. egyetemi tanár fordítása. 4 műmelléklettel.) P 1'–
4. *Thier, Ladislaus*: Gedrucktes und Handschriftliches über Alt-Sopron. (Mit 10 Kunstbeilagen.) P 2'40
5. *Dr. Csatai Endre*: A soproni exlibris története. (Számos műmelléklettel.) P 8'–

Besorozott könyvek:

- Missuray-Krúg Lajos*: A nyugatmagyarországi felkelés. (IV. bővített kiadás.) P 4'80
- Dr. Mollay Károly*: Középkori soproni családnevek P 2'–
- Thier, Ladislaus*: Palatin Fürst Paul Esterházy de Galántha (1635–1713). Mit einem Bildnis. P 1'20
- Dr. Veszélka László*: Sopron régi németisége és a német nyelv feltűnése a városi kancelláriában. P 2'–
- Missuray-Krúg Lajos*: Társphár. (Anthológia.) P 4'50
- Thier, Ladislaus*: Sopron im Spiegel alter Drucke. (Mit 8 Bildbeilagen.) P 2'40

A *Scarbantia-könyvek Barátai*, valamint a *Soproni Szemle* előfizetői az eddig megjelent 5 számot 10 pengőért kapják meg. Azonban a sorozat egyes számai helyett a *besorozott* könyvekből megfelelő értékben *tetszés szerint* választhatnak. A könyvek Thier Lászlónál szerezhetők be (Sopron, Színház-utca 16), aki tudományos intézetekkel, könyvtárakkal és írókkal *csereviszonyba is lép*.

Végjegyzet

1 (Megjegyzés - Popup)

252 Tanácsjegyzőkönyv 1868. év. 1628. sz.

2 (Megjegyzés - Popup)

253 Tanácsjegyzőkönyv 1868. év 2587. sz.

3 (Megjegyzés - Popup)

254 Tanácsjegyzőkönyv 1869. év 928. sz. – A tervezet benyújtója Gerronay-Kossow Albert, aki 1854-ben Sopronban kereskedelmi középiskolát akart alapítani (Verbényi L.: Tervezet mindennapos kereskedelmi iskola alapítására 1854-ben. Kereskedelmi Szakoktatás, 1938–39. évf., 60–67. 1.)

4 (Megjegyzés - Popup)

255 Fasc. IX. 849. – A levél 1879. április 21-én kelt. Véleménye szerint Sopronban ipartanodát lehet felállítani.

5 (Megjegyzés - Popup)

256 Magyar-német nyelvű nyomtatvány, 15 oldalra terjed; címe: Alapszabályi tervezete az iparos szakoktatást terjesztő soproni egyletnek. (Fasc. IX. 901.)

6 (Megjegyzés - Popup)

257 Fasc. IX. 901.

7 (Megjegyzés - Popup)

258 Fasc. IX. 805, 818.

8 (Megjegyzés - Popup)

259 Tanácsjegyzőkönyv 1873. év 1049, 1638, 1639. sz. – Jelentkezett az állásra egy Pruzsinsky Ferenc nevű egyén, de továbbit róla nem tudunk.

9 (Megjegyzés - Popup)

260 Születésének időpontjára nézve az adatok nem teljesen egybehangzók. Fleischer szerint az 1839–40. tanévben 21 éves, saját kérvényében 1873-ban 55 évesnek írja magát, viszont az Oedenburger Zeitung többször megjelent, ismeretlen szerzőjű krónikája 1819. szept. 3-ra helyezi születési idejét. (Fleischer: Magyarok a bécsi Szépművészeti Akadémián, 96; Fasc. IX. 864; Oed. Zeitung 1928. IX. 4, 1930. IX. 4, 1932. IX. 4. számok.)

10 (Megjegyzés - Popup)

261 *Fleischer*: Magyarok a bécsi Szépművészeti Akadémián, 96.

11 (Megjegyzés - Popup)

262 Jegyzéke a soproni iparműkiállításba beadott tárgyaknak 1847-iki Augusztusban, 30. (Fasc. IX. 428.) – Wilfingnek több rajza maradt a városi levéltárban.

12 (Megjegyzés - Popup)

263 Fasc. IX. 864.

13 (Megjegyzés - Popup)

264 Raths-Prot. 1852. II. 549.

14 (Megjegyzés - Popup)

265 Fasc. IX. 864.

15 (Megjegyzés - Popup)

266 Oedenburger Intelligenz- und Anzeige-Blatt 1856. I. 7. szám.

16 (Megjegyzés - Popup)

267 Tanácsjegyzőkönyv 1873. év 2186, 2634, 2996. sz.; Fasc. IX. 864.

17 (Megjegyzés - Popup)

268 Fasc. IX. 818, 864; Tanácsjegyzőkönyv 1876. év 1092, 1777. 1944, 3372. sz.

18 (Megjegyzés - Popup)

269 Tanácsjegyzőkönyv 1874. év 199. sz.

19 (Megjegyzés - Popup)

270 Tanácsjegyzőkönyv 1874. év 532. sz.

20 (Megjegyzés - Popup)

271 Tanácsjegyzőkönyv 1874. év 2446. sz.

21 (Megjegyzés - Popup)

272 Tanácsjegyzőkönyv 1875. év 4503. sz.

22 (Megjegyzés - Popup)

273 Fasc. IX. 1120.

23 (Megjegyzés - Popup)

274 Fasc. IX. 1011; Tanácsjegyzőkönyv 1879. év 1107. sz.

24 (Megjegyzés - Popup)

275 Fasc. IX. 1120.

25 (Megjegyzés - Popup)

276 Fasc. IX. 1120.

26 (Megjegyzés - Popup)

277 Fasc. IX. 1122. – A rajziskola valamikor a kath. elemi iskola tartozéka volt. 1875-ben azonban felekezeti jellege megszűnt, ezért igyekezett a kath. iskolaszék kitelepítésére.

27 (Megjegyzés - Popup)

278 Fasc. IX. 1120.

28 (Megjegyzés - Popup)

279 Tanácsjegyzőkönyv 1879. év 987, 1598 sz.; Fasc. IX. 1120.

29 (Megjegyzés - Popup)

280 Fasc. IX. 1119, 1120.

30 (Megjegyzés - Popup)

281 Fasc. IX. 1119.

31 (Megjegyzés - Popup)

282 Ezek: Serényi Imre és Krenn Antal. (Fasc. IX. 1112, Tanácsjegyzőkönyv 1879. év 1599, 3970. sz.)

32 (Megjegyzés - Popup)

283 1879. év, IV. 17/1908. jelzetű iratcsomóban a soproni levéltárban.

33 (Megjegyzés - Popup)

284 1879. évi 4212. sz. közgyűlési határozat, IV. 17/1908.

34 (Megjegyzés - Popup)

285 1879. év, IV. 17/1908.

35 (Megjegyzés - Popup)

286 Tanácsjegyzőkönyv 1880. év 3718, 3730. sz.

36 (Megjegyzés - Popup)

287 Tanácsjegyzőkönyv 1881. év 6386. sz., IV. 17/1908.

37 (Megjegyzés - Popup)

288 1881. év, IV. 17/1908.

38 (Megjegyzés - Popup)

289 Tanácsjegyzőkönyv 1882. év, 1454. sz., IV. 17/1908.

39 (Megjegyzés - Popup)

290 Az iskolaszék 1882. február 18-i jelentése. (IV. 17/1908).

40 (Megjegyzés - Popup)

291 1882. évi 2813/164. sz. közgyűlési határozat. (IV. 17/1908).

41 (Megjegyzés - Popup)

292 Trefort Ágost levele Sopron városához. (IV. 17/1908, 1882. év 4577. sz.)

42 (Megjegyzés - Popup)

293 Fizetése évi 400 forint volt. (IV. 17/1908.)

43 (Megjegyzés - Popup)

294 1882. évi 4953/255. sz. közgyűlési határozat, azonkívül IV. 17/1908. jelzetű iratcsomóban.

44 (Megjegyzés - Popup)

295 Fasc. IX. 864, IV. 17/1908.

45 (Megjegyzés - Popup)

296 1882. év, IV. 17/1908. – A leltár nem maradt meg.

46 (Megjegyzés - Popup)

297 Ezek: Taubinger- és Lackenmayer-féle minták. 1883. évi 4484/2344. számú határozat.

47 (Megjegyzés - Popup)

298 A levél IV. 17/1908 jelzésű iratcsomóban.

48 (Megjegyzés - Popup)

299 1882. évi 363. sz. közgyűlési határozat. (IV. 17/1908.)

49 (Megjegyzés - Popup)

300 A Soprony sz. kir. városi alsófokú ipariskola értesítője az 1884–1885. évről. 4.

50 (Megjegyzés - Popup)

301 1883. évi 6597/6. sz. közgyűlési határozat. (IV. 179/1908.)

51 (Megjegyzés - Popup)

302 A Soprony sz. kir. városi alsófokú ipariskola értesítője az 1884/85. évről, 14.

52 (Megjegyzés - Popup)

303 1887. évi 8559/431. sz. közgyűlési határozat. (IV. 17/1908.)

53 (Megjegyzés - Popup)

304 1903. évi 324. sz. közgyűlési határozat, IV. 28/1903. jelzetű iratcsomó.

54 (Megjegyzés - Popup)

305 1908. évi 338. sz. közgyűlési határozat. (IV. 17/1908.)

55 (Megjegyzés - Popup)

306 1909. évi 4954. sz. közgyűlési határozat. (IV. 17/1908.)

56 (Megjegyzés - Popup)

307 1909. évi 191. sz. közgyűlési határozat és IV. 17/1908. jelzetű iratcsomóban levő iratok. – A rajzanyag szomorú sorsra jutott. Évekkel ezelőtt kiselejtezték; kevés maradt a 19. század közepéről a városi levéltárban. Nagy érték veszett el bennük. A budapesti iparrajziskola régi anyagából két évvel ezelőtt gyönyörű kiállítást rendezett, Sopronban a rajzok tűzre kerültek. (V. ö. Verbényi: Gondolatok a székesfővárosi iparrajziskola kiállításán. Soproni Szemle, 2. évf., 167. l.)

57 (Megjegyzés - Popup)

A Storno-gyűjteményben 78 kötet van.

58 (Megjegyzés - Popup)

A canonica vizitációkban foglalt adatokat *Dr. Szántó Antal* esperes-plébános úr bocsátotta rendelkezésemre.

59 (Megjegyzés - Popup)

A „Protocollum” adatait *Németh Rudolf* plébános úr közölte.

60 (Megjegyzés - Popup)

Altdörfer Keresztély alapítása 1848-ban. L.: *Ladislaus Thier*: Gedrucktes und Handschriftliches über Alt-Sopron c. sajtó alatt levő könyvét, 15–17. ll.

61 (Megjegyzés - Popup)

Geschichte des Oedenburger Männergesang-Vereines „Liederkranz“, zusammengestellt von Johann Polster, Sekretär. Oedenburg, 1885.

62 (Megjegyzés - Popup)

Budapest, 1930. I. kötet. Lásd a *Dalárda* címszót.

63 (Megjegyzés - Popup)

A „Dalfűzér” első elnöke 1859 okt. 29-től 1861 végéig. (Polster i. m. 33. l.) Életrajzi adatai: Soproni Szemle, 1939. évf., 24–34. ll.

64 (Megjegyzés - Popup)

* Mai Erzsébet-kert.

65 (Megjegyzés - Popup)

Des Sängers Braut. Gedicht von J. P. v. Király. Für Männerstimmen componirt und den beim ersten großen Sängerkoncert in Ungarn (Oedenburg, 28., 29. Juni 1863) betheiligt gewesenen Männergesangvereinen im Namen des Oedenburger „Liederkranzes” gewidmet von Chr. Altdörfer. Oedenburg, F. L. Manitius. 8°. A soproni Városi Levéltár példányán a következő ajánlást találtuk: *Herrn Regenschori J. Lorenz*.

66 (Megjegyzés - Popup)

Az eredeti karc mérete: 40 × 57,5 cm.

67 (Megjegyzés - Popup)

Eredeti nagysága 43 × 39 cm.

68 (Megjegyzés - Popup)

Burgstaller: Collectio Insignum.

69 (Megjegyzés - Popup)

Fejérpataky: Magyar címeres emlékek. I. 64. l.

70 (Megjegyzés - Popup)

Az Uj Idők lexikona. A grófi család közlése. *Nagy Imre*: Sopron vármegye története, Sopron, 1891–4.

71 (Megjegyzés - Popup)

Barkóczy Borbála, a koldusok grófnője. Sopronvármegye, 1923 júl. 20.

72 (Megjegyzés - Popup)

A Füredi-ház a Várkerületen. Sopronvármegye, 1939 aug. 6.

73 (Megjegyzés - Popup)

András József néven.

74 (Megjegyzés - Popup)

Aranysarkantyús vitéz.

75 (Megjegyzés - Popup)

Christliche Kunstblätter, 1937. évf., 6. l.

76 (Megjegyzés - Popup)

* Wurde zur Erinnerung an jener Stelle erbaut, wo König Karl IV. im Oktober 1921 mittels Flugzeug vom Asyl kommend auf ungarischem Boden landete.

77 (Megjegyzés - Popup)

V. ö. Soproni Szemle, II. évf. 160. lap: L. E.: A Városi Múzeum gyarapodása 1937-ben.

78 (Megjegyzés - Popup)

Képe a Soproni Szemle I. évfolyamának 136. lapján.

79 (Megjegyzés - Popup)

Képe és leírása a Soproni Szemle III. évfolyamának 247. l.

80 (Megjegyzés - Popup)

Lásd: Soproni Szemle III. évfolyamának 273. l.

81 (Megjegyzés - Popup)

1939. augusztus 1-től 1940. január 31-ig.